PUSANTROKAS (1,5 GRAŠIO)

A R

A. Keturių laukų skydas, kuriuose pakaitomis pavaizduoti Erelis ir Vytis. Skydo viduryje Vazų giminės herbas, virš skydo karūna, apačioje LDK Žemės iždininko ženklas ⋋. Tarp dviejų ratelių legenda **IOA**(nnes) **CAS**(imirus) **D**(ei) **G**(ratia) **REX POL**(oniae) **M**(agnus) **D**(ux) **L**(ituaniae).

R. Valdžios ženklas - rutulys su kryžiumi, ant jo skaičius **60** (1/60-oji talerio dalis). Tarp dviejų ratelių legenda **MONETA NOVA M**(agni) **D**(ucatus) **LITV**(aniae), metai.

Vilniaus kalykla, 1652 m., sidabras, skersmuo 18 - 19 mm, vid. masė 1,0 g, praba 375.

M2:1

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn	Pastabos
2476	1652	IOA:CAS:D:G: REX·POL·M·D L· ⋋	MONETA:NOVA:M D: L:I:T 1652 60	[955217,KNM]	R6	
2477		D·L:	LIT:1652	[157780]		
2478		D·G· REX·POL·M:D:L:	M:D: LITV:1652 06	[952025,KNM]		R - klaidinga monetos vertė, t. b. 60
2479		G: REX:POL·M:D:L:	"	[157781]		
2480		"	1652:	[IEM]		
2481		D:G· REX·POL·M·D L	LIT 1652 60	[IEM]		
2482		?M:D:L·	"	[IEM]		
2483		M·D:L	M:D: LIT 1652	[1201361]		
2484		M:D:L:	LITV:1652:	[1201362]		

TRIGRAŠIS

A R

A. Jono Kazimiero atvaizdas. Tarp dviejų ratelių legenda **IO**(annes) **CAS**(imirus) **D**(ei) **G**(ratia) **REX POL**(oniae) **M**(agnus) **D**(ux) **L**(ituaniae).

R. Vytis, virš jo karūna, po juo LDK Žemės iždininko ženklas ⋋, abipus kurio skaitmenys **3** - **0** (1/30-oji talerio dalis). Tarp dviejų ratelių legenda **GROSS**(us) **ARG**(enteus) **III P**(oloniae) **MAG**(ni) **DVCA**(tus) **LI**(tuaniae), metai.

Vilniaus kalykla, 1652 m., sidabras, skersmuo apie 21 mm, vid. masė 2,0 g, praba apie 375.

M2:1

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn
2485	1652	IO:CAS:D:G: REX:POL·M:D:L·	GROSS:ARG:III:P:MAG: DVCA:LI 1652 3 ⋋ 0	[955216]	R7
2486		L:	"	[ČDM]	
2487		REX·POL:M:D:L·	"	[124536]	
2488		IOA:CAS:D:G: REX:POL·M:D:L·	"	[ČDM,1201357]	
2489		IOA·CAS:D:G: REX:POL·M:D:L:	III MAG - DVC:LI 1652	[157784]	
2490		IOA·CAS:D:G: REX·POL:M:D:L	"	[1121057]	

A R

TRIGRAŠIS

A. Jono Kazimiero atvaizdas, po juo kalyklos laikytojo inicialai **T L B***. Tarp dviejų ratelių legenda **IO**(annes) **CASI**(mirus) **D**(ei) **G**(ratia) **REX POL**(oniae) **& S**(veciae).

R. Vytis, virš jo romėniškas skaičius **III**. Legenda **GOS**(sus) **ARGE**(nteus) **TRIP**(lex) **MAG**(ni) **DVC**(atus) **LIT**(uaniae). Apačioje LDK Žemės iždininko monograma **KP** (H K P L**), abipus jos metai.

Vilniaus kalykla, 1664 m., sidabras, skersmuo 19 - 20 mm, vid. masė 1,75 g, praba 375.

M2:1

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn
2491	1664	✿ IOA·CASI·D:G· - · REX POL·&·S T·L·B	III ✿ – ✿ GROS·ARGE ·TRIP·MAG· ·DVC·LIT· 16 KP 64	[952267]	R5
2492		&S T·L·B	·DVC·LIT 16 - 64·	[157787]	
2493		REX·POL:&:S: T·L·B	·TRIP·MAG ·DVC·LIT· ·1·6· - ·6·4·	[ČDM]	
2494	1665	REX POL·&·S T·L·B	·TRIP·MAG· ·DVC·LIT· 16 - 65	[957686]	R6
2495		DG - REX·POL & S T·L·B	"	[129455,157791]	
2496		G· - REX·POL & S T·L·B	TRIP·MAG· DVC·LIT 16 - 65	[1231706]	

* *Titus Livius Boratini (lot.).*

** *Hieronim Kryszpin (Kirszenstein) Podskarbi Litewski (lenk.) - Lietuvos iždininkas Jeronimas Kryšpinas Kiršenšteinas.*

A R

TRIGRAŠIS

A. Jono Kazimiero atvaizdas, po juo kalyklos laikytojo inicialai **T L B***. Tarp dviejų ratelių legenda **IOA**(nnes) **CASIM**(irus) **REX POLO**(niae) **& S**(veciae).

R. Vytis, jam iš dešinės romėniškas skaičius **III**. Legenda **GROS**(sus) **ARGE**(nteus) **TRIP**(lex) **MAG**(ni) **DVC**(atus) **LIT**(uaniae). Apačioje LDK Žemės iždininko monograma **KP** (H K P L**), abipus jos metai.

Vilniaus kalykla, 1664 - 1665 m., sidabras, skersmuo 19 - 20 mm, vid. masė apie 1,75 g, praba 375.

M2:1

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn
2497	1664	✿ IOA·CASIM·D:G· - REX·POLO·&S T·L·B	✿ - III GROS·ARGE· TRIP·MAG· DVC·LIT· 1·6· KP ·6·4	[46158]	R2
2498		G· - · REX·POLO·&·S T·L·B	TRIP·MAG DVC·LIT ·1·6· - ·6·4·	[ČDM]	
2499		D·G - : REX·POLO·&·S T·L B	GROS·ARGE TRIP·MAG DVC·LIT· 16· - ·64	[A.R.78-1]	
2500		S T?L?B?	16 - 64	[ČDM]	
2501		G· - · REX·POLO:&:S T·L·B	TRIP MAG DVC·LIT· 1·6· - ·6·4	[ČDM]	
2502	1665	✿IOA·CASIM·D·G· - REX·POLO & S	GROS·ARGE TRIP·MAG· DVC·LIT 16 - 65	[1231708]	R4

* *Titus Livius Boratini (lot.).*

** *Hieronim Kryszpin (Kirszenstein) Podskarbi Litewski (lenk.) - Lietuvos iždininkas Jeronimas Kryšpinas Kiršenšteinas.*

A R

M2:1

TRIGRAŠIS

A. Jono Kazimiero atvaizdas, po juo kalyklos laikytojo inicialai **T L B***. Tarp dviejų ratelių legenda **IO**(annes) **CASI**(mirus) **D**(ei) **G**(ratia) **REX POL**(oniae) **& S**(veciae).

R. Vytis, jam iš kairės romėniškas skaičius **III**. Legenda **GROS**(sus) **ARGE**(nteus) **TRIP**(lex) **MAG**(ni) **DVC**(atus) **LIT**(uaniae). Apačioje LDK Žemės iždininko monograma **KP** (H K P L**), abipus jos metai.

Vilniaus kalykla, 1665 m., sidabras, skersmuo 19 - 20 mm, vid. masė 1,75 g, praba 375.

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn
2503	1665	✿ IOA·CASI·D:G - REX·POL·&·S T·L·B·	III - ✿ GROS·ARGE TRIP·MAG DVC·LIT 16 KP 65	[96X-7]	R1
2504		"	III ✿ - ✿ GROS·ARGE TRIP·MAG DVC·LIT 16 - 65	[952287]	
2505		D·G - REX·POL·&:S T·L·B·	"	[124538]	
2506		POLO·&:S T·L·B·	"	[1121060]	
2507		G· - · REX·POL·&:S T·L·B·	"	[157790]	
2508		D:G - REX·POLO:&·S T·L·B·	"	[952288]	

* *Titus Livius Boratini (lot.).*

** *Hieronim Kryszpin (Kirszenstein) Podskarbi Litewski (lenk.) - Lietuvos iždininkas Jeronimas Kryšpinas Kiršenšteinas.*

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn
2509		✿ IOA·CASI·D:G - REX·POLO:&·S T·L·B·	GROS·ARGE ·TRIP·MAG· ·DVC·LIT· 16 - 65	[1092371]	R1
2510		&:S T·L·B·	TRIP·MAG· DVC·LIT· 16 - 65	[K]	
2511		"	·DVC·LIT· 16 - 65	[K]	
2512		G· - · REX·POLO·&?S T·L·B·	III ✿ - GROS ARG· TRIP·MAG· DVC·LIT· 16 - 65	[ČDM]	

A

R

M2:1

ŠEŠTOKAS (6 GRAŠIAI)

A. Jono Kazimiero atvaizdas. Tarp dviejų ratelių legenda **IOA**(nnes) **CAS**(imirus) **D**(ei) **G**(ratia) **REX POL**(oniae) **M**(agnus) **D**(ux) **LITVAE**.

R. Vytis, virš jo, ant skydelio, Vazų giminės herbas, po juo LDK Žemės iždininko ženklas ⋊, abipus jo skaičius **15** (1/15-oji talerio dalis). Tarp dviejų ratelių legenda **GROSS**(us) **ARG**(enteus) **SEXT**(duplex) **MAG**(ni) **DVC**(atus) **LIT**(uaniae), metai.

Vilniaus kalykla, 1652 m., sidabras, skersmuo apie 26,5 mm, vid. masė 3,8 g, praba apie 438.

M2:1

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn
2513	1652	✠ ⁜IOA:CAS:D:G:REX: POL:M:D:LITVAE:	GROSS:ARG:SEXT: MAG:DVC:LIT:1652 1 ⋊ 5	[959776, 96X-8]	R6
2514		LITV·Æ :	"	[952024]	
2515		POL·M·D:LITVÆ :	SEXT· MAG:DVC:LIT·1652	[100539]	

ŠEŠTOKAS (6 GRAŠIAI)

A. Jono Kazimiero atvaizdas, po juo kalyklos laikytojo inicialai **T L B***. Tarp dviejų ratelių legenda **IOAN**(nes) **CASIMI**(rus) **D**(ei) **G**(ratia) **REX POLO**(niae) **& S**(veciae).

R. Vytis, virš jo karūna, po juo romėniškas skaičius **VI**, apačioje, ant skydelio, LDK Žemės iždininko (Kryšpinų) herbas. Tarp dviejų ratelių legenda **GROS**(sus) **ARGEN**(teus) **SEX**(duplex) **MAG**(ni) **DVC**(atus) **LIT**(uaniae), metai.

A

R

M2:1

Vilniaus kalykla, 1664 - 1666 m., sidabras, skersmuo 25 - 26,5 mm, vid. masė 3,0 g, praba 500.

* *Titus Livius Boratini (lot.).*

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn	Pastabos
2516	1664	IOAN·CASIM·D· - · REX:POL·&·S· T·L·B	GROS·ARGEN·SEX - MAG·DVC·LIT·1664 VI	[959843]	–	
2517		"	IV	[952264]		R - klaidingas nominalas, t. b. VI
2518		CASIM D·G· - REX POLO·&:S	ARGEN:SEX - MAG·DVC·LIT·1664 VI	[157793]		
2519		IOA·CASIM·D G· - · REX·POL·&·S·	ARGEN·SEX· - · MAG·DVC·LIT·1664 VI	[K]		
2520		D:G· - · REX·POL:&:S·	GROS·ARGE·SEX· M - AG·DVC·LIT·1664 VI	[K]		
2521		D· - · REX·POL·&·S·	ARGEN·SEX - MAG·DVC·LIT·1664 VI	[157795]		
2522		IOAN·CASIMI· - ·D:G· REX·PO:&:S·	"	[952265]		
2523		CASI D·G· - REX·POLO·&·S	SEX· MAG·DVC·LIT·1664 ✡ VI ✡	[123540]		
2524		&S T·L·B·	"	[157796]		
2525		IOA CASIM D·G· - REX·POL &·S	"	[1121062]		
2526		·IOAN·CASIMI· - ·D:G· REX·PO:&:S·	VI	[K]		
2527		IOAN·CASIMI· - D:G· REX·PO:& S·	"	[1121064]		
2528	1665	·IOA·CASI·D:G - REX·POL·&:S· ·T·L·B·	GROS·ARGEN·SEX - MAG·DVC·LIT·1665 ✡ VI ✡	[952285]	–	
2529		G· - · REX·POL·&S	"	[K]		

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn	Pastabos
2530		IOA·CASI·D:G· - · REX·POLO:&·S·	GROS·ARGEN·SEX - MAG·DVC·LIT·1665 ✡ VI ✡	[A.R.77-1]	–	
2531		REX POLO·&·S	"	[K]		
2532		REX·POLO·&·S·	"	[108222]		
2533		DG - · REX·POLO·&·S·	"	[A.R.77-2]		
2534		D·G· - REX·POLO·&·S	SEX· - MAG·DVC·LIT·1665 ✡ VI ✡	[1121065]		
2535		✡IOA·CASI·DG· - · REX·POLO:&:S ✡	SEX - MAG·DVC·LIT·1665 ✡ VI ✡	[ČDM]		
2536		CASIM·D·G· - · REX·POLO·&·S ✡	SEX· - · MAG·DVC·LIT·1665 ✡ VI ✡	[ČDM]		
2537		✡IOAN CASI·D:G - REX·POLO:&:S ·T·L·B·	SEX - MAG·DVC·LIT·1665 ✡ VI ✡	[952286]		
2538		"	MAG DVC LIT·1665 ✡ VI ✡	[K]		
2539		G - REX·POLO:&:S	MAG·DVC·LIT·1665 ✡VI ✡	[157800]		
2540		✡IOAN·CASI·DG· - · REX·POLO:&:S	"	[K]		
2541		D:G· - · REX·POLO:&·S	"	[ČDM]		
2542		IOAN:CAS·D:G· - REX POLO&SV·	"	[157799]		
2543		IOAN·CASI·D:G· - · REX·POLO:&:S	"	[ČDM]		
2544		DG· - · REX·POL·& ✡ S ✡	"	[ČDM]		

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn	Pastabos
2545		IOAN CASI·D:G· - · REX·POLO:&:S ✿	GROS·ARGEN·SEX - MAG DVC LIT·1665 ✿ VI ✿	[K]	–	
2546		IOAN·CASI·D:G· - REX·POLO·&:S ✿	GROS·ARGEN SEX· - MAG·DVC·LIT·1665 ✿ VI ✿	[ČDM]		
2547	1666	IOA CAS D:G - REX·POLO·&·S· T·L·B	ARGEN·SEX - MAG·DVC·LIT·1666 ✿ VI ✿	[959850]	–	
2548		"	· VI ·	[952301]		
2549		"	+VI+	[955929]		
2550		IOA·CASI D:G - REX·POL·&S ✿	"	[K]		
2551		·IOA·CASI·D:G· - · REX·POLO·&·S·	·VI·	[K,A.R.78-2]		
2552		"	✿ VI ✿	[K]		
2553		"	SEX· - · MAG·DVC·LIT·1666 +VI+	[ČDM]		
2554		G· - REX·POLO·&·S·	SEX - MAG·DVC·LIT·1666 +VI+	[K]		
2555		D·G· - · REX·POLO·&·S	"	[K]		
2556		POLO &·S·	× VI ×	[124541]		
2557		IOA·CASI·D·G· - · REX·POLO &:S	ARGEN·SEX - MAG·DVC·LIT·1666 · VI ·	[129454]		
2558		G· - REX·POLO·&S·	LIT·1666· VI	[1231709]		
2559		·IOA·CASI·D:G· - · REX·POLO·&·S·	GROS·ARGEN·SEX· - MAG·DVC·LIT·1666 ✿ VI ✿	[A.R.77-3]		
2560		"	· VI ·	[ČDM]		

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn	Pastabos
2561		·IOA·CASI·D:G· - · REX·POLO·&·S	GROS·ARGEN·SEX - MAG·DVC·LIT·1666 +VI+	[ČDM]	–	
2562		D·G - · REX·POLO·&:S·	"	[ČDM]		
2563		"	DVC LIT·1666 +VI+	[ČDM]		
2564		IOA·CASI·D:G· - · REX·POLO:&·S·	DVC·LIT:1666 · VI ·	[K]		
2565		POLO·&·S?	"	[ČDM]		
2566		&:S·	"	[ČDM]		
2567		✿IOAN·CASI✿DG· - · REX✿POLO✿&✿S T·L·B·	SEX· - · MAG DVC LIT 1668 ·V·I·	[K]		R - klaidingi metai
2568		IOAN·CASI· - REX POLO & SV·	GROS·ARGEN·SEX - MAG·DVC·LIT·1668	[157804]		"

ORTAS (18 GRAŠIŲ)

A

R

M2:1

A. Jono Kazimiero atvaizdas, po juo kalyklos laikytojo inicialai **T L B***. Legenda **IOAN**(nes) **CASIMI**(rus) **D**(ei) **G**(ratia) **REX POLO**(niae) **& S**(veciae).

R. Vytis, virš jo karūna, po juo skaičius **18** (grašių). Apačioje, ant skydelio, LDK Žemės iždininko (Kryšpinų) herbas. Legenda **MONET**(a) **ARGEN**(teus) **MAG**(ni) **DVC**(atus) **LIT**(uaniae), metai.

Vilniaus kalykla, 1664 m., sidabras, skersmuo 28 - 29 mm, vid. masė 5,4 g, praba 500.

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn
2569	1664	IOAN·CASIM - DG REX·PO·&S T·L·B	MONET·ARGE·MA - G DVC LIT 1664 ·1·8· 	[952261]	R5
2570		·IOAN·CASIM· - · D G REX·PO·& S T·L·B	MONET·ARG MAG· DVC·LIT·1664 ·1·8·	[957677]	
2571		IOAN·CASIM· - · D G REX·PO·& S T·L·B	MA - G· DVC·LIT·1664	[952262]	
2572		C·ASIM· - · D G·REX·POLO & S	ARGEN M· - ·AG· DVC·LIT·1664 1·8·	[95X-9]	
2573		·IOAN·CASIM· - · D G·REX·PO:&:S·	ARGE·MAG - DVC·LIT·1·6·64· ·1·8·	[K]	

** Titus Livius Boratini (lot.).*

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn
2574		IOAN·CASIM· - D·G·REX·POLO·&:S	MONET·ARGE·MAG - DVC·LIT·1·66·4· 1·8	[129452]	R5
2575		DG·REX·POLO·&S T·L·B	1664·4· ·1·8·	[959842,KNM]	
2576		POL:&:S	LIT·1·66·4 ·1·8·	[157810]	
2577		C·ASIM - ·DG· REX·POLO:&:S· T·L·B	ARGEN· - ·MAG· DVC·LIT·1664· 1·8·	[IEM]	

A

R

M2:1

ORTAS (18 GRAŠIŲ)*

A. Jono Kazimiero atvaizdas. Legenda **IOAN**(nes) **CASIM**(irus) **D**(ei) **G**(ratia) **REX POLO**(niae) **& S**(veciae).

R. Vytis, virš jo karūna, po juo skaičius **18** (grašių). Apačioje, ant skydelio, LDK Žemės iždininko (Kryšpinų) herbas. Legenda **MONET**(a) **ARGEN**(tea) **MAG**(ni) **DVC**(atus) **LIT**(uaniae), metai.

Vilniaus kalykla, 1664 m., sidabras, skersmuo 28 - 29 mm, vid. masė 5,4 g, praba 500.

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn
2578	1664	IOAN·CASM - D G REX·POLO&·S·	MONET·ARGE·MA - G· DVC·LIT·1664 ·1·8·	[124542]	R6
2579		CASIM - D G REX·POLO &·S·	ARGEN·M - AG· DVC·LIT·1664 ·1·8·	[1121069]	

** Autoriams nepavyko aptikti šią monetą nei muziejų, nei privačiuose rinkiniuose. C. E. Hutten - Czapskio kataloge pateiktas orto be kalyklos laikytojo inicialų T L B averse aprašas [952261] klaidingas, neatitinkąs KNM esančios šiuo numeriu pažymėtos monetos. Ortas be inicialų T L B, greičiausiai, nebuvo nukaldintas, ir vėlesniuose kataloguose aprašyti šio tipo ortai tėra neatsargūs dailininko klaidos [124542] atkartojimai.*

ORTAS (18 GRAŠIŲ)

A. Jono Kazimiero atvaizdas, po juo kalyklos laikytojo inicialai **T L B***. Tarp dviejų ratelių legenda **IOAN**(nes) **CASIMI**(rus) **D**(ei) **G**(ratia) **REX POLO**(niae) **& S**(veciae).

R. Vytis, virš jo karūna, po juo skaičius 18 (grašių). Apačioje, ant skydelio, LDK Žemės iždininko (Kryšpinų) herbas. Tarp dviejų ratelių legenda **MONET**(a) **ARGEN**(tea) **MAG**(ni) **DVC**(atus) **LIT**(uaniae), metai.

A

R

M2:1

Vilniaus kalykla, 1664 - 1665 m., sidabras, skersmuo 28 - 29 mm, vid. masė 5,4 g, praba 500.

* *Titus Livius Boratini (lot.).*

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn
2580	1664	IOAN·CASIM· - · D G·REX·PO·&S· T·L·B	MONET·ARGEN·MA - G· DVC·LIT·1664· ·1·8· 	[955923]	R3
2581		CASIM· - D·G·REX·POLO·&·S ·T·L·B·	1664	[957678]	
2582		CASIMI· - · D·G·REX·POLO:&:S	"	[952263]	
2583		S·	"	[K]	
2584		POLO·&:S·	"	[ČDM]	
2585		D:G·REX·POLO:&·S·	"	[A.R.76-3]	
2586		CASIM· - D·G·REX·POLO·&·S T·L·B·	"	[157811]	
2587		D G·REX·PO·& S T·L·B	"	[157812]	
2588		D:G·REX·POLO:&:S·	1664·	[ČDM]	
2589		CASIM· - · D G·REX:POLO·&·S· ·T·L·B·	ARGENT·MAG - · DVC·LIT·1664	[A.R.76-1]	
2590		IOAN CASIM - D·G·REX·POLO·&·S·	MONET·ARGEN·MA - G· DVC·LIT·1664	[124543]	
2591	1565	IOAN·CASIMI· - D:G·REX·POLO:&·S? T·L·B·	MONET ARGEN MAG - DVC·LIT·1665·	[ČDM]	R6

A

R

M2:1

AUKSINAS (30 GRAŠIŲ)*

A. Jono Kazimiero monograma **I C R****, virš jos karūna. Aplink dviem eilėm legenda **DAT PRETIVM SERVATA SALVS POTIORQ METALLO EST*****. Į legendą įterptas skaičius **3** (1/3-oji talerio dalis).

R. Vytis, virš jo karūna, po juo romėniškas skaičius **XXX** (grašių), žemiau **POL**(oniae). Tarp dviejų ratelių legenda **MONET**(a) **NOV**(a) **ARG**(entea) **LITVANIA**(e), metai.

Vilniaus (Bydgoščio?) kalykla, 1666 m., sidabras, skersmuo apie 33 mm, masė apie 6,72 g, praba 500.

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn
2592	1666	DAT PRETIVM·SERVATA SALVS POTIORQ 3· METALLO EST	MONET·NOV·ARG LITVANIA:1666: XXX POL·	[441871, 46164,VE]	R*

** Bandomoji moneta.*
*** Ioannes Casimirus Rex (lot.) - Karalius Jonas Kazimieras.*
**** Tėvynės išgelbėjimas vertinamas labiau nei sidabras (laisvas vertimas iš lot. k.).*

A R

M2:1

0,5 DUKATO

A. Jono Kazimiero atvaizdas, po juo kalyklos laikytojo inicialai **T L B***. Tarp dviejų taškinių ratelių legenda **IOA**(nnes) **CAS**(imirus) **REX PO**(loniae) **S**(veciae).

R. Vytis, virš jo karūna, po juo LDK Žemės iždininko monograma **KP** (H K P L**). Tarp dviejų taškinių ratelių legenda **MON**(eta) **AVRE**(a) **MAG**(ni) **DVC**(atus) **LIT**(uaniae), metai.

Vilniaus kalykla, 1664 m., auksas, skersmuo 15 - 16 mm, vid. masė 1,73 g, praba 980.

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn
2593	1664	IOA·CAS - REX·PO:S· ·T·L·B·	MON·AVRE·MAG· DVC·LIT·1664 KP	[95$_{2260}$, 125$_{636}$]	R7
2594		S: ·T·L·B·	"	[120$_{1348}$, [ČDM]	
2595		C·AS· - REX·PO:S· ·T·L·B·	"	[97$_{228}$]	

* *Titus Livius Boratini (lot.).*
** *Hieronim Kryszpin (Kirszenstein) Podskarbi Litewski (lenk.) - Lietuvos iždininkas Jeronimas Kryšpinas Kiršenšteinas.*

A R

M2:1

0,5 DUKATO

A. Jono Kazimiero atvaizdas, po juo kalyklos laikytojo inicialai **T L B***. Legenda **IOA**(nnes) **CAS**(imirus) **REX PO**(loniae) **S**(veciae).

R. Vytis, virš jo karūna, po juo LDK Žemės iždininko monograma **KP** (H K P L**). Legenda **MON**(eta) **AVR**(ea) **MAG**(ni) **DVC**(atus) **LIT**(uaniae), metai.

Vilniaus kalykla, 1665 m., auksas, skersmuo apie 16,5 mm, masė 1,75 g, praba 980.

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn
2596	1665	IOA·CAS - REX·PO:S· ·T·L·B·	MON·AVR·MAG· DVC·LIT·1665 KP	[95$_{2284}$, ČDM]	R6
2597		T·L·B·	"	[125$_{637}$]	
2598		CAS· - REX·PO:S: ·T·L·B·	"	[120$_{1350}$]	
2599		CAS· - REX·PO·	DUC·LIT·1665	[112$_{1071}$]	

* *Titus Livius Boratini (lot.).*
** *Hieronim Kryszpin (Kirszenstein) Podskarbi Litewski (lenk.) - Lietuvos iždininkas Jeronimas Kryšpinas Kiršenšteinas.*

A R

0,5 DUKATO

A. Jono Kazimiero atvaizdas, po juo kalyklos laikytojo inicialai **T L B***. Legenda **IOAN**(nes) **CAS**(imirus) **REX** .

R. Vytis, virš jo karūna, po juo LDK Žemės iždininko monograma **KP** (H K P L**). Legenda **MONE**(ta) **AVREA MAG**(ni) **D**(ucatus) **L**(ituaniae), metai.

Vilniaus kalykla, 1665 m., auksas, skersmuo 15 - 16 mm, vid. masė 1,6 - 1,7 g, praba 980.

M2:1

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn
2600	1665	IOAN - CAS·REX T·L·B	MONE·AVREA·MAG· D·L·1665 KP	[952283]	R5
2601		IOAN✱- CAS·REX T·L·B·	KP·	[ČDM]	
2602		IOAN· - CAS·REX ·T·L·B·	"	[1201349]	
2603		"	MON·AVREA·MAG· D·L·1665 KP	[955926]	
2604		·IOAN· - CAS·REX	"	[125638]	

* *Titus Livius Boratini (lot.).*
** *Hieronim Kryszpin (Kirszenstein) Podskarbi Litewski (lenk.) - Lietuvos iždininkas Jeronimas Kryšpinas Kiršenšteinas.*

A

R

DUKATAS

A. Jono Kazimiero atvaizdas, po juo kalyklos laikytojo inicialai **T L B***, aplink jį laurų vainikas. Legenda **IOAN**(nes) **CASI**(mirus) **D**(ei) **G**(ratia) **REX POLO**(niae) **& SVE**(ciae).

R. Vytis, virš jo karūna, po juo LDK Žemės iždininko monograma **KP** (H K P L**). Aplink Vytį laurų vainikas. Legenda **MON**(eta) **AVRE**(a) **MAG**(ni) **DVCA**(tus) **LIT**(uaniae), metai.

Vilniaus kalykla, 1665 - 1666 m., auksas, skersmuo apie 24 mm, vid. masė 3,5 g, praba 980.

M2:1

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn	Pastabos
2605	1665	IOAN·CASI·D·G· - REX POLO·& SVE· T·L·B·	MON·AVRE·MAG· - DVCA·LIT·1665· KP	[129797]	R*	Bandomoji moneta
2606	1666***	D:G -✠- REX·POLO·&·SVE -✠ T L B	MON·AVRE·MAG -✠- · DVCA·LIT·1666 - ✠ · KP ·	[125635]	R7	
2607		"	MAG -✠- DVCA·LIT·1666 - ✠ KP	[955928]		
2608		G - REX·POLO·&·SVE T L B	MAG -✠- DVCA·LIT·1666 - ✠	[46168,ČDM,VNM]		

* *Titus Livius Boratini (lot.).*
** *Hieronim Kryszpin (Kirszenstein) Podskarbi Litewski (lenk.) - Lietuvos iždininkas Jeronimas Kryšpinas Kiršenšteinas.*
*** *1666 m. dukatas yra taip pat VMIM, VE.*

PASKUTINIEJI BANDYMAI KALDINTI LIETUVIŠKAS MONETAS

Jonui Kazimierui 1668 m. dėl senatvės pasitraukus iš LDK ir Lenkijos sostų, jo vietą užėmė Mykolas Kaributas Višnioveckis (1669 - 1674 m.), kuris lietuviškų monetų nenukaldino. Jam mirus, 1674 m. Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu ir Lenkijos karalium buvo išrinktas karuose su turkais pasižymėjęs Lenkijos karo vadas Jonas Sobieskis (1674 - 1696 m.). Su jo vardu susijęs keistas bandymas kaldinti lietuviškas monetas - šeštokus [108,162,163]. Iniciatoriumi buvo žinomas T. L. Boratinis, 1678 m. Gardino Seime apskundęs lždą dėl 1,5 mln. auksinų, kuriuos jam neva likęs skolingas lždas, 1666 metais, dar nepasibaigus kontraktui, uždarydamas monetų kalyklas. Tada teismas nejrodė, kad T. L. Boratinis neteisėtai gavo pelno kaldindamas lengvesnes monetas, gudriai išnaudodamas monetų kaldinimo *al marco* principą (iš tam tikro kiekio žaliavos turį būti nukaldinta nustatytas skaičius monetų, ir nekeliama griežtų reikalavimų paskirų monetų masės nukrypimui nuo normos). Pripažinus minėtą skolą, dabar norėta su juo atsiteisti, suteikiant teisę kaldinti monetas Krokuvos kalykloj ir gauti atitinkamą pelną. Matyt, panašiai kaip varinių šilingų atveju, planuota kaldinti ne tik Lenkijos, bet ir LDK monetas (šeštokus), bet dėl nežinomų priežasčių dienos šviesą išvydo tik lenkiškos monetos. Žinomas tik bandomasis lietuviškas šeštokas [108,17,162]. Monetos lietuviškumą pabrėžia reverse pavaizduotas Vytis ir LDK Žemės iždininko Benedikto Sapiegos (1676 - 1703 m.) herbas.

Paskutiniosios LDK monetos buvo kaldinamos Lietuvai sunkiu laiku - vykstant Šiaurės karui tarp Lenkijos, Lietuvos ir Rusijos iš vienos pusės ir Švedijos iš kitos pusės. Patyręs visišką pralaimėjimą prieš talentingą jaunąjį karo vadą Švedijos karalių Karolį XII, Frydrichas Augustas I (Lenkijos istorijoje žinomas kaip Augustas II) (1697 - 1706, 1709 - 1733 m.) 1706 m. buvo priverstas atsisakyti Lenkijos ir Lietuvos sostų. Jo vietą užėmė Švedijos statytinis Stanislovas Leščinskis (1706 - 1709 m.). Tuo metu Frydrichui Augustui I ištikimas LDK iždininkas Leonas Pociejus slaptai nuošaliame Gardine atidarė kalyklą, kurioje nukaldino dviejų nominalų monetas - trečiokus (bandomuosius) ir šeštokus. Tai buvo tikras protestas prieš Švedijos okupaciją, - teisėtu Lenkijos karaliumi ir Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu pripažįstamas tik Frydrichas Augustas I. Šios monetos yra mažiausios vertės tų denominacijų monetos LDK numizmatikoje, tačiau jų kaldinimu buvo siekiama ne tik finansinių - ekonominių, bet ir politinių tikslų. 1707 m. S. Leščinskis šias monetas naudoti uždraudė. Dėl to, taip pat ir dėl liūdnos krašto padėties monetose iškalti Liudviko Pociejaus inicialai *L P* ironiškai buvo skaitomi kaip "ludu placz" (verkite, žmonės). 1709 m., grįžus Frydrichui Augustui I į sostus, Gardino pinigai vėl buvo įteisinti, o 1717 m. Varšuvos Seimas nustatė aukštą jų kursą variniais šilingais - net 12 grašių ir 2 šilingus už šeštoką [108].

Tai buvo paskutinės LDK ekonominį bei politinį savarankiškumą, veikiau jo likučius, menančios monetos. Ilgiems dviems šimtmečiams, iki 1922 m. rugsėjo mėn. 10 d. išleistų laikinųjų nepriklausomos Lietuvos Respublikos popierinių banknotų (litų, centų) ir 1925 m. nukaldintų monetų (31 pav.) [164-166] Lietuva prarado teisę turėti savo pinigus.

M2:1

31 pav. Pirmosios Lietuvos Respublikos (1918 - 1940 m.) monetos

32 lentelė. Monetų kalyklų administratorioai, valdant Jonui Sobieskiui ir Frydrichui Augustui I

Kalykla	LDK Žemės iždininkas	Kalyklos valdytojas	Ženklas
Krokuva	Benediktas Sapiega 1676 - 1703	Titas Livijus Boratinis 1679 - 1683	‡ T L B
Gardinas	Liudvikas Konstantinas Pociejus 1704 02 04 - 1709		 L P

JONAS SOBIESKIS
1674 - 1696 m.

A

R

M2:1

ŠEŠTOKAS (6 GRAŠIAI)*

A. Jono Sobieskio atvaizdas, po juo kalyklos laikytojo inicialai **T L B****. Legenda **IOAN**(nes) **REX POL**(oniae) **M**(agnus) **D**(ux) **L**(ituaniae) **R**(ussiae) **P**(russiae).

R. Vytis, virš jo karūna, po juo romėniškas skaičius **VI** (grašiai), žemiau, ant skydelio, LDK Žemės iždininko ženklas ‡. Tarp dviejų linijinių ratelių legenda **GROS**(sus) **ARG**(enteus) **SEX**(duplex) **MAG**(ni) **DVC**(atus) **LIT**(uaniae), metai.

Krokuvos kalykla, 1679 m., sidabras, skersmuo apie 25 mm, masė 3,36 g, praba 375.

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn	Pastabos
2609	1679	IOAN III D G REX POL M D L R P	·GROSS:ARG·SEX· - · MAG·DVC·LIT·1679 VI 	[44$_{2039}$, 162,17,KNM]	R*	Varinė moneta
2610		"	"	[109$_{2379}$]		Sidabrinė moneta

* *Bandomoji moneta.*
** *Titus Livius Boratini (lot.).*

FRYDRICHAS AUGUSTAS I
1697 - 1706, 1709 - 1733 m.

33 lentelė. Monetų emisijų chronologija

Metai	Trigrašis	Šeštokas
1706		*
1707	*	*

34 lentelė. Frydricho Augusto I monetų metrologiniai duomenys

Moneta	Masė, g	Praba, lotai*	Sidabro kiekis, g	Monetų kiekis iš vienos Krokuvos markės (201,89 g)	
				ligatūrinės	sidabro
Trigrašis	1,3	4	0,325	155,3	621
Šeštokas	2,6	4	0,65	77,65	310,6

** Lotinėje prabavimo sistemoje 16 lotų atitinka gryną sidabrą (žr. 43 lent.).*

A R

TRIGRAŠIS*

A. Frydricho Augusto I atvaizdas, po juo, ant skydelio, skaičius **3** (grašiai). Legenda **AUGUST**(us) **D**(ei) **G**(ratia) **REX POL**(oniae) **M**(agnus) **D**(ux) **L**(ituaniae) **& E**(lector) **S**(axoniae).

R. Vytis, virš jo karūna, po juo LDK Žemės iždininko ženklas, abipus kurio jo inicialai **L P****. Tarp dviejų linijinių ratelių legenda **MONETA NOUA M**(agni) **D**(ucatus) **L**(ituaniae), metai.

Gardino kalykla, 1706 m., sidabras, skersmuo apie 21 mm, masė apie 1,3 g, praba 250.

M2:1

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn
2611	1706	AUGUST II DG·REX· POL·M·③D L·& ES·	MONETA·NOU - A· M·D·L:1706· L ✠ P	[46169, DMRG***]	R*

** Bandomoji moneta.*
*** Ludwik Pociej (lenk.) - Liudvikas Pociejus.*
**** DMRG esančios monetos masė 1,46 g.*

A

R

M2:1

ŠEŠTOKAS (6 GRAŠIAI)

A. Frydricho Augusto I atvaizdas. Legenda **AUGUST**(us) **II D**(ei) **G**(ratia) **REX POL**(oniae) **M**(agnus) **D**(ux) **LIT**(uaniae) **& ELECT**(or) **SAX**(oniae).

R. Ant trijų suglaustų skydų Erelis, Vytis, ir Saksonijos herbas, virš jų romėniškas skaičius **VI** (grašiai),aukščiau karūna. Apačioje LDK Žemės iždininko ženklas, abipus kurio jo inicialai **L P***. Legenda **GROS**(sus) **ARG**(enteus) **SEX**(duplex) **R**(egni) **POL**(oniae) **& MA**(gni) **DU**(catus) **LIT**(uaniae), metai.

Gardino kalykla, 1706 - 1707 m., sidabras, skersmuo 25,5 - 26 mm, vid. masė 2,6 g, praba 250.

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn	Pastabos
2612	1706	AUGUST·II·D·G· REX·POL·M·D·LIT· &·ELEC·SAX·	GROS ARG·SEX·R· PO - L·&·MA·DU· LIT·1706 VI L ✠ P	[K]	R2	
2613		LIT & ELECT·SAX·	GROS·ARG·SEX·R· PO - L·&MA·DU· LIT·1706· VI L - P	[46167]		
2614		LIT· & ELEC·SAX·	P - OL·& MA·DU· LIT·1706 ·VI· L - P	[46170]		
2615		"	LI·1706·	[16724]		

* *Ludwik Pociej (lenk.) - Liudvikas Pociejus.*

Nr.	Metai	A	R	Inf. š.	Rn	Pastabos
2616		AUGUST·II·D·G· REX·POL·M·D·LIT· & ELEC·SAX·	GROS ARG·SEX·R· PO - L·&·MA·DU· LIT·1706· VI· L - P	[K]	R2	
2617		AUGUST II D·G· REX·POL·M·D·LIT· & ELEC·SAX·	& MA·DU· LI·1706	[16723]		
2618		II·D·G· REX·POL·M·D·LIT· & ELEC·SAX·	GROS·ARG·SEX·R· PO - L·& MA·DU· LIT·1706·	[16721]		
2619	1707	AUGUST·II·D·G· REX·POL·M·D·LIT· & ELEC·SAX·	1707· IV L - P	[16725]	R6	R - klaidingas nominalas, t. b. VI
2620		LIT & ELEC·SAX·	VI	[16726]		
2621		LIT· & ELE·SAX·	DU LIT·1707·	[16727]		
2622		AUGUST II D:G: REX:POL·M·D·LIT· & ELE·SAX	GROS ARG·SEX·R· PO - L·& MA·DU LIT·1707 IV	[16728]		R - klaidingas nominalas, t. b. VI

35 lentelė. Didieji Lietuvos kunigaikščiai

Vardas (krikšto vardas)	LDK valdymo metai, + mirties metai
MINDAUGAS	(apie 1236 - +1263, nuo 1253 m. Lietuvos karalius)
TRENIOTA	(1263 - +1264)
VAIŠVILKAS	(1264 - apie 1267) +1268
ŠVARNAS	(apie 1267 - +1269)
TRAIDENIS	(apie 1269 - +1282)
DAUMANTAS (spėjama)	(? - +1285)
BUTEGEIDIS (spėjama)	(? - +1290/1292)
PUKUVERAS - BUTVYDAS	(po 1290 - +1294/1295)
VYTENIS	(apie 1295 - +1316)
GEDIMINAS	(apie 1316 - +1341)
JAUNUTIS (JONAS)	(1341 - 1345) +1366
*ALGIRDAS	(1345 - +1377)
*JOGAILA (VLADISLOVAS)	(1377 - 1381), (1382 - 1392) +1434
*KĘSTUTIS	(1381 - 1382, nuo 1345 m. Trakų kunigaikštis)
*VYTAUTAS (ALEKSANDRAS)	(1392 - +1430)
*ŠVITRIGAILA (BOLESLOVAS)	(1430 - 1432) +1452
ŽYGIMANTAS KĘSTUTAITIS	(1432 - +1440)
*KAZIMIERAS	(1440 - +1492)
*ALEKSANDRAS	(1492 - +1506)
*ŽYGIMANTAS SENASIS	(1506 - 1544) +1548
*ŽYGIMANTAS AUGUSTAS	(1544 - +1572)
HENRIKAS VALUA	(1573 - 1574) +1589
*STEPONAS BATORAS	(1576 - +1586)
*ŽYGIMANTAS VAZA	(1588 - +1632)
VLADISLOVAS	(1632 - +1648)
*JONAS KAZIMIERAS	(1648 - 1668) +1672
MYKOLAS KARIBUTAS VIŠNIOVECKIS	(1669 - +1673)
*JONAS SOBIESKIS	(1674 - +1696)
*FRYDRICHAS AUGUSTAS I	(1697 - 1706), (1709 - +1733)
STANISLOVAS LEŠČINSKIS	(1706 - 1709) +1766
FRYDRICHAS AUGUSTAS II	(1733 - +1763)
STANISLOVAS AUGUSTAS PONIATOVSKIS	(1764 - 1795) +1798

** Didieji Lietuvos kunigaikščiai, kaldinę lietuviškas monetas.*

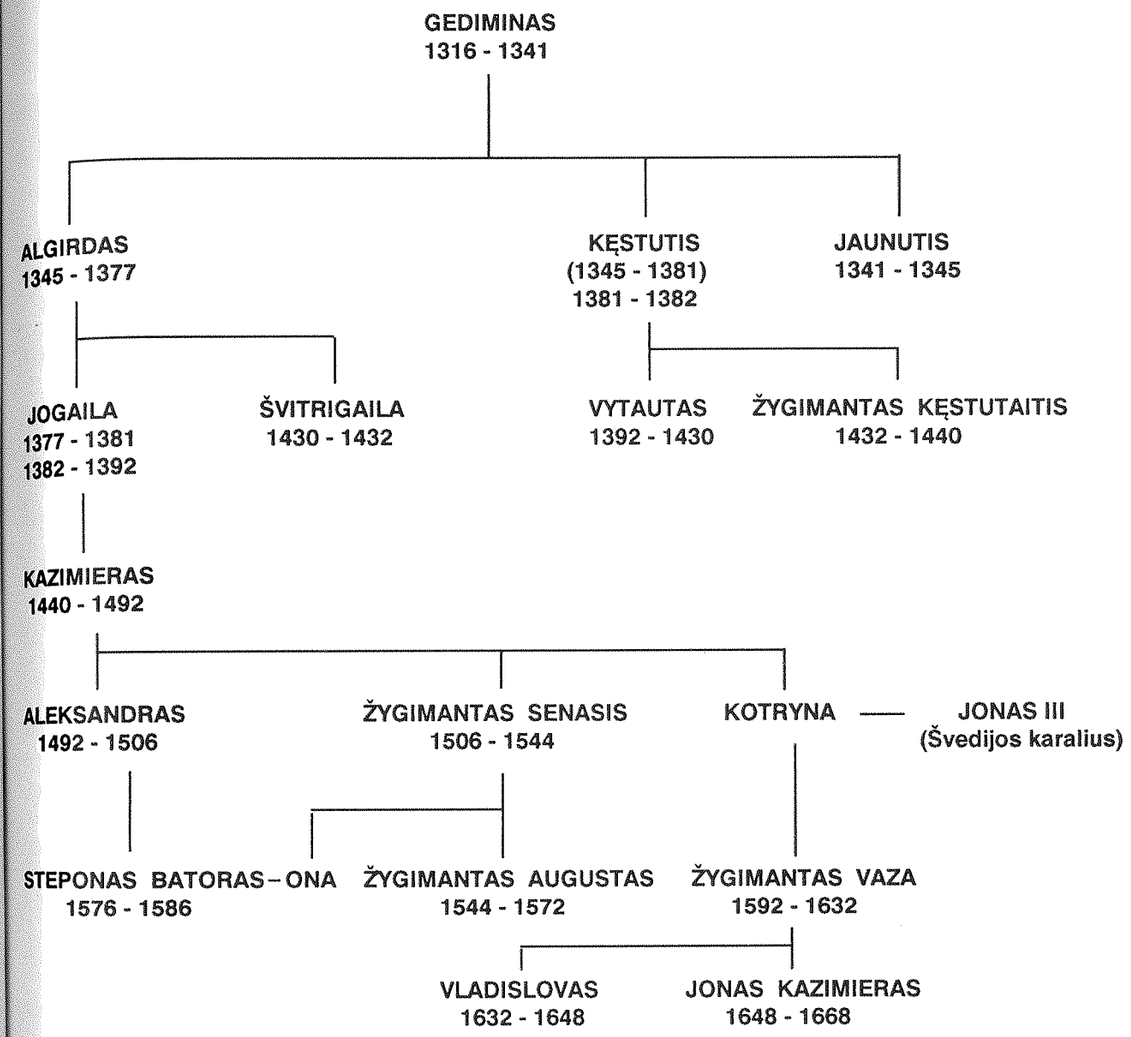

32 pav. Lietuvos didžiųjų kunigaikščių dinastiniai ryšiai

36 lentelė. Lietuviškų monetų kalyklos

Kalyklos vieta	Veikimo laikas
Vilnius	XIV a. antroji pusė - XV a. pirmoji pusė 1495 - 1506 1508 - 1529 1535 - 1536 1545 - 1571 1579 - 1586 1589 - 1627 1652 - 1653 1664 - 1666
Trakai?	XV a. antroji pusė
Tikocinas	1566
Mintauja	1578
Ujazdovas	1660 - 1661
Oliva	1663
Kaunas	1665 - 1666
Lietuvos Brasta	1665 - 1666
Marijenburgas	1666
Bydgoščius?	1666
Krokuva	1679
Gardinas	1706 - 1707

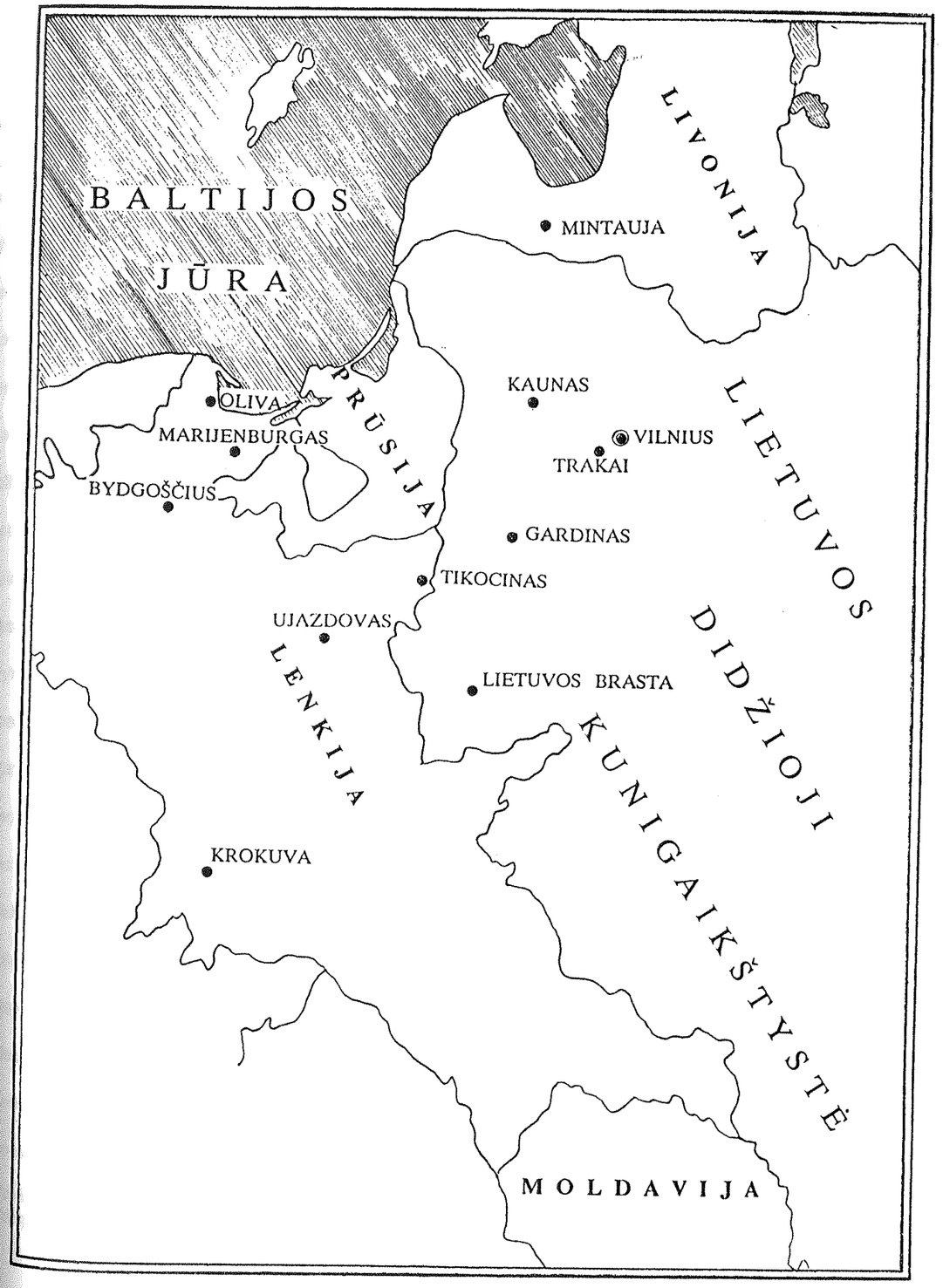

33 pav. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės monetas emitavusių kalyklų topografija. Valstybių sienos XVI a. pr.

37 lentelė. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Žemės iždininkai

LDK Žemės iždininkas	Ženklas	Valdymo laikotarpis
Andrius Aleksandravičius		1492 - 1495
Fedko Chreptavičius		1501 - 1508
Bohušas Bohovitinovičius		1509 10 - 1509 11
Abraomas Jezofovičius		1520 05 - 1530 1510 - 1519
Jonas Hornostajus		1530 - 1558 05
Ostafijus Valavičius		1561 06 - 1566 03 11
Mykolas Naruševičius		1566 03 11 - 1575
Laurynas Vaina		1576 07 30 - 1580
Jonas Glebavičius		1580 - 1583 06 01
Teodoras Skuminas Tiškevičius		1586 06 01 - 1590 03 13
Dimitras Chaleckis		1590 04 04 - 1598
Andrius Zaviša		1598 04 26 - 1604 02
Jeronimas Valavičius	H ; W ; H W ;	1605 02 28 - 1618
Kristupas Naruševičius		1618 04 04 - 1630
Steponas Pacas		1630 12 24 - 1635 11 06
Mykolas Kiška		1636 10 - 1644 03 31
Mykolas Gedeonas Tryzna		1644 04 05 - 1652 11 11
Vincentas Gonsievskis		1652 11 14 - 1662 11 29
Jeronimas Kryšpinas Kiršenšteinas	KP ; ;	1663 - 1676
Benediktas Povilas Sapiega		1676 - 1703 1704 - 1707 08
Liudvikas Konstantinas Pociejus	L P ;	1704 02 04 - 1709

38 lentelė. Vilniaus monetų kalyklų administratoriai

Kalyklos valdytojas (laikytojas)	Ženklas	Valdymo laikotarpis
Liutauras Chreptavičius		1495 - 1499
Mykolas Glinskis		1501 - 1506
Ulrichas Hozijus		1508 - 1529, 1535 01 - 1535 02
Vyskupas Jonas		1535 06 - 1536 05
Jonas Liutomirskis		1546 06 12 - 1555 04 31
Stanislovas Miloševskis		1555
Feliksas (laikytojas)		1555 05 01 - 1562
Gabrielius Tarla		1556 - 1565
Voiciechas Pšetockis		1569
Jacekas Mlodziejovskis		1578 - 1580
Mykolas Radvila		1580 - 1589
Jonas Abramavičius (laikytojas)		1581
Stanislovas Sabinas		1581 - 1583
Leonas Sapiega		1585 - 1586 (sidabro kalykla) 1585 - 1591 (aukso kalykla)
Motiejus Vaina		1589 (Sidabro kalykla)
Nežinomas (laikytojas)		1595 - 1596
Danielius Kosta (laikytojas)		1596 - 1597
Simonas Lydmanas (laikytojas)		1597 - 1599
Nežinomas (laikytojas)		1599 - 1600
Jonušas Štypla (laikytojas)		1606 - 1618
Jonušas Trilneris (laikytojas)	H T	1618 - 1623
Jokūbas Jakobsenas van Emdenas (laikytojas)		1623 - 1627

38 lentelė (tęsinys). Vilniaus monetų kalyklų administratoriai

Kalyklos valdytojas (laikytojas)	Ženklas	Valdymo laikotarpis
Adomas Motiejus Sakavičius		1659 - 1661
Jurgis Bialozoras		1662 - 1663
Titas Livijus Boratinis (laikytojas)	T L B	1664 - 1666 (aukso ir sidabro kalyklos)
Juozas Niesiolovskis		1768

39 lentelė. Vilniaus monetų kalyklos vyriausi pinigiai

Vyriausiasis pinigius	Ženklas	Laikotarpis
Ulrichas Hozijus		1508 - 1529, 1535 01 - 1535 02
Kasparas Maleris		1535 01 - 1535 08
Motiejus Šilingas	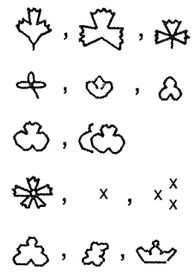	1535 08 - 1536 05
Enochas Olfireris		1545 10 11 - 1549 12 31
Jurgis Bėmas		1550 05 01 - 1555 05 01
Petrus Platina	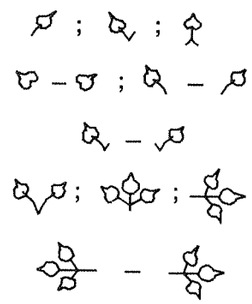	1579 - 1585
Jonušas Trilneris	H T	1611 - 1623
Rudolfas Lėmanas	R	1623 - 1627
Motiejus Vorbek - Letovas		1652 - 1653

40 lentelė. Vilniaus monetų kalyklų spaudų raižytojai

Spaudų raižytojas (prabuotojas)	Laikotarpis
Pindrichas Šlėgeris	apie 1500
Melchioras	1545 12 01 - 1546 10 30
Valentis Frankas	1546 10 30 - 1552 01 23
Vartenbergeris	1552 01 23 - 1556
Hansas Rygeris	1608 - 1611
Jonušas Trilneris (prabuotojas)	1611 - 1652

41 lentelė. Heraldiniai ženklai LDK monetose

1 - Ietigalis su bizantišku kryžium (Algirdo, Kęstučio, Jogailos? monetose)
2 - Vytis (Jogailos monetose)
3 - Vytis (Vytauto, Švitrigailos, Kazimiero monetose)
4 - Vytis (Aleksandro, Žygimanto Senojo, Žygimanto Augusto, Stepono Batoro, Žygimanto Vazos, Jono Kazimiero, Frydricho Augusto I, Jono Sobieskio monetose, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės herbas)
5 - Dvigubas (Vyčio) kryžius (Jogailos, Vytauto monetose, LDK herbo - Vyčio skyde)
6 - Gedimino stulpai (Kęstučio, Vytauto, Švitrigailos, Kazimiero, Žygimanto Senojo, Žygimanto Augusto monetose)
7 - Erelis (Lenkijos herbas)
8 - Žaltys (Sforcų giminės herbas)
9 - Kirvis (lenk. Topór)
10 - Kaniava (lenk. Jastrzębiec)
11 - Angelas (Kijevo herbas)
12 - Kryžius (Volynės herbas)
13 - Lokys (Žemaitijos, Smolensko herbas)
14 - Slibino iltis (Batorų giminės herbas)
15 - Leliva (lenk. Leliwa)
16 - Lapė (lenk. Lis)
17 - Pėdas (Vazų giminės herbas)
18 - Valavičių herbas (lenk. Bogoria)
19 - Dvi žuvys (lenk. Wadwicz)
20 - Chaleckių herbas (lenk. Chalecki)
21 - Medinis samtis (lenk. Korczak)
22 - Prūsas (lenk. Prus)
23 - Liūtas su kabliu
24 - Jaučio galva su dviem kabliais
25 - Gulbė (lenk. Łabędz)
26 - Kablys
27 - Trys karūnos (Švedijos herbas)
28 - Liūtas (Gotlando herbas)
29 - Dvilypė lelija (lenk. Gozdawa)
30 - Juodvarnis (lenk. Ślepowron)
31 - Stumbro galva (lenk. Wieniawa)
32 - Kryšpinų herbas (lenk. Kryszpin)
33 - Elnio galva (mažasis Kryšpinų herbas)
34 - Varnas (lenk. Korwin)
35 - Svarstyklės (lenk. Waga)
36 - Saksonijos herbas (Frydricho Augusto I monetose)

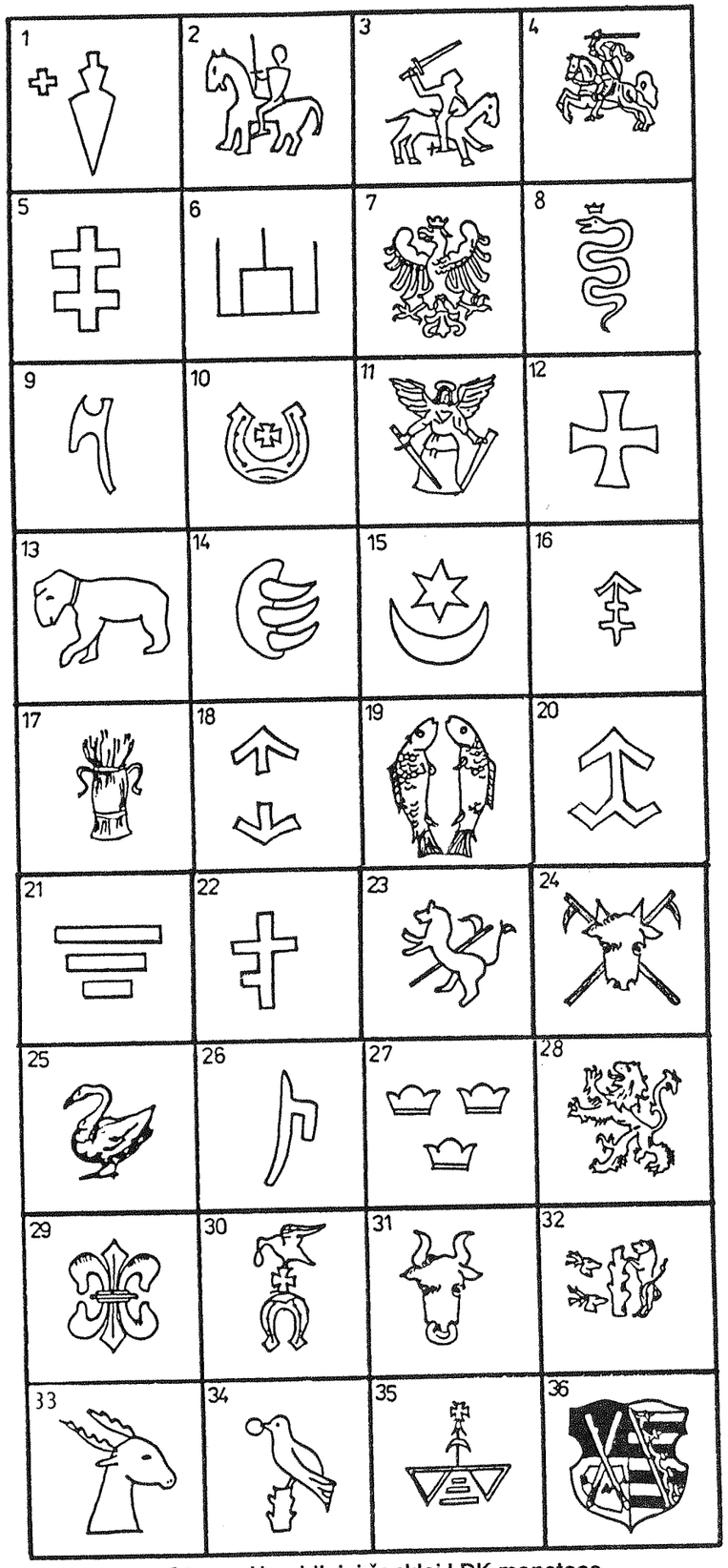

34 pav. Heraldiniai ženklai LDK monetose

42 lentelė. Monogramos LDK monetose

- ALEXANDRUS (Aleksandras - Vytautas)
- BOLESLAUS (Boleslovas - Švitrigaila)
- KAZIMIRUS (Kazimieras)
- ALEXANDRUS (Aleksandras)
- (SA) - SIGISMUNDUS AUGUSTUS (Žygimantas Augustas)
- (SR) - STEPHANUS REX (Steponas Batoras)
- (ant skydelio Batorų giminės herbas) - STEPHANUS (Steponas Batoras)
- (ant skydelio Vazų giminės herbas) - SIGISMUNDUS (Žygimantas Vaza)
- HIERONIM (Jeronimas Valavičius)
- HIERONIM WOŁŁOWICZ (Jeronimas Valavičius)
- WOŁŁOWICZ (Jeronimas Valavičius)
- HANUSZ TRYLNER (Jonušas Trilneris)
- (RL) - RUDOLF LEHMANN (Rudolfas Lėmanas)
- (ICR) - IOANNES CASIMIRUS REX (Jonas Kazimieras)
- TLB - TYTUS LIVIUS BORATINI (Titas Livijus Boratinis)
- GFH - GEORG FON HORN (Andrius Georgas fon Hornas)
- (HKPL) - HIERONIM KRYSZPIN PODSKARBI LITEWSKI (Jeronimas Kryšpinas Kiršenšteinas)
- LP - LUDWIK POCIEJ (Liudvikas Pociejus)

43 lentelė. Sidabro prabavimo sistemos

Praba		Sidabro kiekis, %
lotinė P_l, lotai	metrinė P_m, promilės	
16	1000,0	100,00
15	937,5	93,75
14	875,0	87,50
13	812,5	81,25
12	750,0	75,00
11	687,5	68,75
10	625,0	62,50
9	562,5	56,25
8	500,0	50,00
7	437,5	43,75
6	375,0	37,50
5	312,5	31,25
4	250,0	25,00
3	187,5	18,75
2	125,0	12,50
1	62,5	6,25

$P_m = 6{,}25\ P_l$
$P_l = P_m/62{,}5 = 0{,}016\ P_m$

44 lentelė. Aukso prabavimo sistemos

Praba		Aukso kiekis, %
karatinė P_k, karatai	metrinė P_m, promilės	
24	1000,0	100,0000
23	958,3	95,8333
22	916,7	91,6667
21	875,0	87,5000
20	833,3	83,3333
19	791,2	79,1667
18	750,0	75,0000
17	708,3	70,8333
16	666,7	66,6667
15	625,0	62,5000
14	583,3	58,3333
13	541,7	54,1667
12	500,0	50,0000
11	458,3	45,8334
10	416,7	41,6667
9	375,0	37,5000
8	333,3	33,3333
7	291,7	29,1667
6	250,0	25,0000
5	208,3	20,8334
4	166,7	16,6667
3	125,0	12,5000
2	83,3	8,3334
1	41,7	4,1667

$P_m = 41{,}25\ P_k$
$P_k = P_m/41{,}25 = 0{,}024\ P_m$

LITERATŪRA

1. DAUKANTAS S. Būdas senovės lietuvių, kalnėnų ir žemaičių // Raštai. - Vilnius, 1976. - T. I. - P. 401 - 654.
2. VOIGT J. Geschichte Preussens. - Königsberg, 1827 - 1834. - B. 1 - 6.
3. ИЛЬИН А.А. Топография кладов серебряных и золотых слитков // Труды нумизматической комиссии РАИМК. - Петроград, 1921. - Т.1.
4. ФЕДОРОВ Г.Б. Топография кладов с литовскими слитками и монетами // КСИИМК. - Москва - Ленинград, 1949. - Вып. 29. - С. 64-75.
5. FEDOROVAS G.B. Lobių su Lietuvos lydiniais ir monetomis topografija //LIID. - Vilnius, 1951. - T. I. - P. 181 - 228.
6. TAUTAVIČIUS A. Papildomi duomenys apie naujus sidabro lydinių ir XIV a. II - os pusės XV a. pradžios Lietuvos monetų radinius Lietuvos TSR teritorijoje // LMAD 'A. - Vilnius, 1965. - T.I (18). - P.67 - 84.
7. KARAZIJA P. 1930 m. Vilniaus lobis. - Vilnius, 1932.
8. DUKSA Z. Pinigai ir jų apyvarta // Lietuvių materialinė kultūra IX - XIII a. - Vilnius, 1981. - T.2.- P.83-129.
9. VOLKAITĖ - KULIKAUSKIENĖ R. Lietuviai IX - XII amžiais. - Vilnius, 1970.
10. HÅRDH B. Wikingerzeitliche Depotfunde aus Südschweden // Acta Archeologika Lundensa. - Lund / Schweden, 1976. - Ser. in 8°minore. - Nr.6. (Probleme und Analysen. Ser. in 4°minore. - Nr. 9. (Katalog und Tafeln).
11. BAUER N. Die Silber und Goldbarren des russischen Mitellalters // NZ. 1931.
12. СПАССКИЙ И.Г. Русская монетная система. - Ленинград: Искусство, 1970.
13. DAUKANTAS S. Darbai senųjų lietuvių ir žemaičių // Raštai. - Vilnius, 1976. - T. 1. - P. 33-400.
14. Muštinis // LE. - T.XIX. - P. 432.
15. GUMOWSKI M. Numizmatyka litewska wieków średnich. - Kraków, 1920.
16. RAČKUS A. Lietuvos numizmatikos bruožai // NR. - 1937. - Nr. 12(322). - P. 265-267.
17. KARYS J. Senovės lietuvių pinigai. Istorija ir numizmatika. - Bridgeport, Connecticut, 1959.
18. Kapa // LE. - T.10. - P. 461.
19. JURGUTIS V. Pinigai. - Kaunas, 1938.
20. БЕКТЕНЕЕВ Ш. Денежное обращение на территории Северовосточной Беллоруссии (XIII-IX вв.) // АИМКК. - 1983. - С. 66-67.
21. DAUGUDIS V. Stakliškių lobis //Acta Historica Lithuanica. - Vilnius, 1968. - T.II. - P. 42.
22. KUNCIENĖ O. Prekybiniai ryšiai IX - XIII amžiais // Lietuvos gyventojų prekybiniai ryšiai I - XIII a. - Vilnius, 1972. - P. 149 - 254.
23. KUNCIENĖ O. Prekyba // Lietuvių materialinė kultūra IX - XIII a. - Vilnius, 1981. - T.2. - P. 49 - 82.
24. СОТНИКОВА М.П. Эпиграфика серебряных платежных слитков Великого Новгорода XII-X в.в. // ТГЭ. - Ленинград, 1961. - Т.IV. - С. 44-91.
25. МЕДВЕДЕВ А.Ф. О новгородских гривнах серебра // СА - Москва, 1963. - No 2.
26. GÄRTE W. Urgeschichte Ostpreussens. - Königsberg, 1929.
27. СОТНИКОВА М.П. Снова о новгородском серебряном рубле-слите XIII-XV веков.//ТГЭ. - 1981. - Т. XXI. - С. 90-96.
28. ЯНИН В.Л. Берестянные грамоты и проблема происхождения новгородской денежной системы XV в. // Вспомогательные исторические дисциплины. - 1970. - No 3. - С. 150-179.
29. GUDAVIČIUS E. Žymenys ir ženklai Lietuvoje XII - XX a. - Vilnius, 1980.
30. JABLONSKIS K. Lietuvos valstybės ir teisės istorija nuo XIV a. pab. iki XVI a. vid. - Vilnius, 1971. - P. 29.
31. JANUŠONIS S. Prahos grašis Lietuvos piniginėje apyvartoje XIV - XVI amž. // Spalio revoliucija ir visuomeniniai mokslai Lietuvoje. - Vilnius, 1967. - P. 206 - 209.
32. SENAPĖDIS R. Šiaulių kaimo (Širvintų raj.) Prahos grašių lobis // ANMKK. - Vilnius, 1983. - P. 53-56.
33. СИВЕРС А.А. Топография кладов с пражскими грошами. // Труды нумизматической комиссии РАИМК. - Петроград, 1922. - Т.2.

34. SOBOLEWA N.A. Grosze Praskie w Wielkim Księstwie Litewskim // WN. - 1970. - R. XIV, Z. 2. - S. 107 - 117.
35. СОБОЛЕВА Н.А. Пражские гроши в музеях Украины // НС - Киев, 1963. - No 1. - С. 128-138.
36. РЯБЦЕВИЧ В.Н. К вопросу о денежном обращении западнорусских земель в XIV - XV вв. // НС - 1965. - No 2. - С. 121-134.
37. KARAZIJA P. Aluonos Šklėrių ir Krūminių monetų lobiai // Vytauto Didžiojo Kultūros muziejaus metraštis. - Kaunas, 1941. - Nr. 1. - P. 65-134.
38. СОБОЛЕВА Н.А. Клад пражских грошей из с. Чайки Киевской области // НС - 1965. - No 2. - С. 206-210.
39. JANUŠONIS S. 1535 - 1536 metų lietuviški grašiai //LIM. 1987 metai. - 1988. - P.80 - 108.
40. TERLECKI W. Reformy monetarne Zygmunta I //WN. - 1963. - Z.2. - S. 43-58.
41. TYSZKIEWICZ E. O kilku nowo odkrytych monetach litewskich // Athenaeum. - Wilno, 1845. - T.IV. - S.5 - 22.
42. STRONCZYŃSKI K. Pieniązki Kiejstuta W. Ks. Litewskiego //Biblioteka Warszawska. - 1845. - T.4. - S. 666-667.
43. PIEKOSIŃSKI F. O monecie i stope mennicznej w Polsce XIV i XV wieku. - Kraków, 1878.
44. GUMOWSKI M. Podręcznik numizmatyki polskiej. - Kraków, 1914.
45. ИЛЬИН А.А. Классификация русских удельных монет. - Ленинград, 1940.
46. TYSZKIEWICZ J. Skorowidz monet litewskich. - Warszawa, 1875.
47. TYSZKIEWICZ J. Guide de l'amateur de monaies polonaises avec les prix actueles de toutes les pièces de 1506 à 1795. - Posen, 1890.
48. JONYNAS I. Vytauto ženklas // Vairas. - Kaunas, 1930. - Nr. 6. - P. 206 - 221.
49. ДАРКЕВИЧ В.П., СОБОЛЕВА Н.А. О датировке литовских монет с надписью "печать" // СА - 1973. - No 1. - С. 83-94.
50. ALEKSIEJŪNAS V. Pierwsze monety litewskie // BN. - 1985. - Z. 7-8. - S. 121-126.
51. KIERSNOWSKI R. Najdawniejsze monety litewskie // WN. - 1984. - R. XXVIII, Z. 3 - 4. - S.129-175.
52. KIERSNOWSKI R. Zwischen Osten und Westen. Die ältesten litauischen Münzen //Hukuin. - Højberg,1985. - T. 11. - S. 281-288.
53. DUKSA Z. 45 tūkstančiai monetų ir banknotų // GK. - 1969 06 19.
54. MICHELBERTAS M. Nauji darbai apie seniausias lietuviškas monetas // LIM. 1987 metai. - 1988. - P. 117-122.
55. DUKSA Z. Lietuviški pinigėliai // MG. - 1986. - Nr. 8. - P. 32 - 33.
56. IVANAUSKAS E. Verkių lobis //ATL 1986 ir 1987 metais. - 1988. - P. 197 - 201.
57. СОТНИКОВА М.П. К вопросу о технике чеканки русских монет в XV в. // КСИИМК. - 1956. - Вып. 66.
58. SOWIŃSKI J. Sredniowieczne monety i grzywny litewskie z mojego zbioru // BN. - 1986. - Nr. 9. - 12. - S. 210 - 214.
59. Lietuvos istorija / Red. A. Šapoka. - Kaunas, 1936. - P. 686. (Vilnius, 1990).
60. GUMOWSKI M. Pieczęcie książąt litewskich // AW. - 1930. - R. VII. - Z. 3-4. - S.684 - 725.
61. Antspaudas //Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija. - Vilnius, 1966. - T. 1. - P. 78.
62. KUČINSKAS A. Kęstutis. - Kaunas, 1938. - P. 228. (Vilnius, 1988).
63. ФЕДОРОВ Г.Б. Классификация литовских слитков и монет // КСИИМК. - 1949. - Вып. 29. - С. 114-115.
64. Gedimino stulpai //LE. - T. 7. - P. 76.
65. ILGŪNAS J. Lietuvos valstybės ženklo kilmė. - Kaunas, 1938.
66. SAJAUSKAS S. Vytauto Didžiojo ženklas //Kultūros barai. - 1990. - Nr. 12. - P. 56-58.
67. LUCHTANAS A. Kernavė. Pajautos slėnio paslaptys // Kultūros barai. - 1990. - Nr. 3. - P. 64-68.
68. WITTYG W. Wykopalisko z pod Czerwonego Dworu // Zapiski numizmatyczne. - Kraków, 1886. - S. 138 - 142.
69. КОТЛЯР Н.Ф. Клад монет Владимира Ольгердовича // НЭ - 1970. - Т. VIII. - С. 88-100.
70. ZABIELA G., ALEKSIEJŪNAS V. Reta moneta iš Bečių senkapių // KB. - 1988. - Nr. 3. - P. 66.

71. ЧИЖОВ С.И. Дроздовский клад русских денег времен вел. кн. Василия Дмитриевича Московского. // Труды нумизматической комиссии РАИМК. - Петроград, 1922. - Т.3.
72. СПАССКИЙ И.Г. Несколько пополнений русских коллекций отдела нумизматики // Сообщения Государственного Эрмитажа. - Ленинград, 1982. - Т.47. - С. 88-89.
73. SUŽIEDĖLIS S. Vytauto vaidmuo Lietuvos kristianizacijoj // Vytautas Didysis. 1430 - 1930. - Kaunas, 1930. - P. 91 - 124.
74. VOSSBERG F. A. Siegel des Mittelalters von Polen, Lithauen, Schlesien, Pommern und Preussen. - Berlin, 1854.
75. CZACKI T. O rzeczy mennicznej w Polsce i Litwie //Dziela. - Poznan, 1845. - T. 3.
76. MATUSAS J. Švitrigaila Lietuvos didysis kunigaikštis. - Kaunas, 1938.
77. ФЕДОРОВ-ДАВЫДОВ Г.А. Монеты рассказывают. - Москва, 1963.
78. КОТЛЯР Н.Ф. Монеты Бладимира Ольгердовича // НС - 1971. - No 4. - С. 42-67.
79. ПЕТРОВ Н. О новооткрытой киевской монете XIV века. - Харьков, 1908.
80. БОЛСУНОВСКИЙ Е. Монеты киевских князей XIV ст. // Опыт историко-нумизматического исследования. - Киев, 1909.
81. АНТОНОВИЧ В.Б. О новонайденных серебряных монетах с именем Владимира // Труды III-его археологического сьезда. - Киев, 1878. - Т.2. - С. 151-157.
82. СОБОЛЕВА Н.А. К вопросу о монетах Владимира Ольгердовича // НЭ - 1970. - Т.8. - С. 81-87.
83. ЛИХАЧЕВ Н.П. Материалы для истории русской и византийской сфрагистики // ТМП. - 1930. - Вып. 2. - С. 257-265.
84. PAŠUTA V. Lietuvos valstybės susidarymas. - Vilnius, 1971. - P. 224. - Aplanko il.
85. IVANAUSKAS E. Keletas pastabų apie Vladimiro Algirdaičio monetas // Muziejai ir kolekcijos. - Vilnius, 1978. - P. 38 - 41.
86. PUZYNA J. Korjat i Korjatowicze // AW. - 1930. - T. VII, Z. 1 - 4. - S.454.
87. БЕКИШ И.И. Нумизматические записки // Сборник статей по русской нумизматике. - Сидней, 1966. - Т.2. - С. 8-15, 25-30.
88. VOLKAITĖ - KULIKAUSKIENĖ R., KULIKAUSKAS P. Narkūnų (Utenos raj.) archeologinių paminklų 1976 ir 1977 metais tyrinėjimai // ATL 1976 - 1977 metais. - 1978. - P. 93.
89. ВОЛКАЙТЕ-КУЛИКАУСКЕНЕ Р., ЛУХТАН А. Редкие монеты из Восточной Литвы // СА. - 1981. - No 4. - С. 265-270.
90. VOLKAITĖ- KULIKAUSKIENĖ R. Narkūnų didžiojo piliakalnio tyrinėjimų rezultatai // LA. - 1986. - T. 5. - P. 6.
91. MUGUREVIČS E. Olinkalna un Lokstenes pilsnovadi. - Rīga, 1977. - L. 94. - Tab. 12. - Nr. 70; 1334.
92. IVANAUSKAS E. Pirmosios Jogailos monetos //LAMMD. Istorija. - 1988. - P. 3 - 10.
93. IVANAUSKAS E. Sena lietuviška moneta // Tiesa. - 1988 06 15.
94. IVANAUSKAS E. Jogailos monetų mįslės // GK. - 1988 02 25 - 03 03.
95. HUTTEN - CZAPSKI E. Catalogue de la collections des medailles et monnaies polonaises. - St. Petersbourg, 1871. - T. I; 1872. - T. II; 1880. - T. III; Cracovie, 1881. - T. IV; 1916. - T. V . (Graz, 1957).
96. DUKSA Z. Senieji Lietuvos pinigai. Parodos katalogas. - Vilnius, 1970.
97. KAŁKOWSKI T. Tysiąc lat monety polskiej. - Kraków, 1974.
98. PINKUS S. Moneta //TLE. - 1987. - T. 3. - P. 141.
99. СВЕТИКАС Е. Раскопки могильника Базорай // Археологические открытия. 1981 г. - Москва, 1983. - С. 375-376.
100. KOPICKI E. Katalog podstawowych tipów monet i banknotów Polski oraz ziem historycznie z Polską związanych. - Warszawa, 1985. - T. 9.

101. TOTORAITIS J. Sūduvos Suvalkijos istorija. - Kaunas, 1938. - P. 87.
102. SENAPĖDIS R. 1553/1979 m. Vilniaus monetų lobis // 1967 - 1987 m. istorijos ir kultūros paminklų tyrinėjimai. - Vilnius, 1987. - P. 64 - 72.
103. IVANAUSKAS E. XV a. II pusės piniginių reformų Lietuvoje datavimo klausimu //1967 - 1987 m. istorijos ir kultūros paminklų tyrinėjimai. - Vilnius, 1987. - P. 61 - 63.
104. DUNDULIS B. Lietuvių kova dėl valstybinio savarankiškumo XV amž. - Vilnius, 1968. - P. 264 - 265.
105. JUČAS M. Nuo Krėvos sutarties iki Liublino unijos. - Kaunas, 1970. - P. 54.
106. PIEKOSIŃSKI F. Rachunki dworu króla Wladyslawa Jagielly. - Kraków, 1896.
107. PIEKOSIŃSKI F. Pieczęcie wieków srednich. - Kraków, 1899.
108. GUMOWSKI M. Mennica Wileńska w XVI i XVII wieku. - Warszawa, 1921.
109. SZWAGRZYK J. A. Pieniądz na ziemiach polskich. X - XX w. - Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk, 1973.
110. JEDRYSEK - MIGDALSKA E. Monety Jagellonów, Stefana Batorego, czasów bezkrólewia: lenne 1386 - 1586. - Plock, 1983.
111. WILIMIŃSKI W. Nieznana odmiana połgrosza litewskiego Aleksandra Jagiellończyka // BN. - 1978. - Nr. 8. - S. 156 - 157.
112. Catalogue des monnaies et médailles polonaises composant le cabinet Mathy (Catalog der polnischen Münzen und Medaillen der Mathy'schen Sammlung). - Danzig, 1858. - P. 164.
113. Katalog der Sammlung polnischer Münzen und Medaillen / Brüder Egger. - Wien, 1896. - S. 49.
114. BOLCIEWICZ B. Katalog monet polskich i z Polską styczność mających od czasów najdawnejszych do roku 1795. - Warszawa, 1900.
115. KOPICKI E. Katalog podstawowych typów monet i banknotów Polski oraz ziem historycznie z Polską związanych. - Warszawa, 1976. - T. 2.
116. BIAŁKOWSKI A., SZWEYCER T. Monety ostatnych Jagiellonów. - Warszawa, 1975.
117. GUMOWSKI M. Monety anachronyczne (I) // BN. - 1968. - Nr. 30 - S. 555 - 557.
118. Numizmātika // Latvijas PSR Vēstures muzejs. Raksti. - Rīga, 1968.
119. DUKSA Z. Numizmatikos skyrius //Lietuvos TSR Istorijos ir etnografijos muziejus. 1855 - 1980. Katalogas. - Vilnius, 1980 - P. 16 - 19.
120. Auctions - Catalog der Sammlung polnischer Münzen des Herrn Otto von Kubicki in Warschau /Adolph Hess Nachfolger. - Frankfurt am Main, 1908.
121. Psalmynas // Šventas Raštas. - Vilnius - Kaunas, 1973. - P. 14.
122. МИНАСЯН Т.Н. Неаполитанские монеты с надчеканкой Сигизмунда II Августа в Государственном Эрмитаже // ТГЭ. - 1967. - No 9. - С. 102-105.
123. APPEL J. Münzen und Medaillen der weltlichen Fürsten und Herren aus dem Mittelalter und der neuern Zeit. - Wien, 1824. - B. 3, Abt. 1. - S. 484 - 491.
124. ZAGÓRSKI I. Monety dawnej Polski z trech ostatnich wieków. - Warszawa, 1845. (Monety dawnej Polski. Tablice I - LX. - Warszawa, 1969).
125. HAMBURGER L., SCHLESSINGER F. Polnische Münzen und Medaillen. Sammlung des Herrn M. Frankiewicz in Posen // Münz - Auktion - Katalog. - Berlin, - 15. - Sept. - 1930.
126. DOMORADZKI A. Grosz tykociński z 1566 r. //WN. - 1959. - Z. 1-2. - S. 78.
127. РЯБЦЕВИЧ В.Н. О чем рассказывают монеты. - Минск, 1977.
128. ЗВАРИЧ В.В. Нумизматический словарь. - Львов, 1980.
129. STĘŻYŃSKI - BANDTKIE K. W. Numismatyka krajowa. - Warszawa, 1939. - T. I. ; 1840. T. 2. (Warszawa, 1988).
130. Kauno Valstybinis M. K. Čiurlionio vardo dailės muziejus. - Vilnius, 1959. - P.79.
131. ULANICKI W. O półkopku litewskim Zygmunta Augusta z 1565 roku. - Warszawa, 1887.
132. DUKSA Z. Nieznana odmiana portugala litewskiego z 1562 r. //BN. - 1980. - Nr. 5. - S. 96 - 97.
133. DOMARADZKI A. Neapolitan talers of king Zigmut August //WN. - 1961. - T. 5. - S. 110 - 111.
134. BEYER K. Skorowidz monet polskich od 1506 do 1825 r. - Kraków, 1880. (Warszawa, 1973).

135. IVANAUSKAS E. Vilniaus medalių ir monetų meistras italas Petras Platina //Voruta. - Trakai, 1992. - Nr. 11(53).
136. POTIN V. M. Monety polskie w zbiorach Ermitażu //BN. - 1968. - Nr. 34. - S. 641 - 645.
137. STRONCZYŃSKI K. Dawne monety polskie dynastii Piastów i Jagiellonów. - Piotrków, 1885. - T. 3.
138. ГАРТМАН В.Г. Польскія и литовскія старинныя монеты. - Сызрань, 1901.
139. TALVIO T. Portugal Zygmuta III w Helsinkach //BN. - 1980. - Nr. 8. - S. 141.
140. TALVIO T. Gabinet numizmatyczny muzeum norodowego w Helsinkach //BN. - 1979. - Nr. 6. - P. 105 - 110.
141. ФЕДОРОВ Д. Монеты Прибалтики XIII - XVIII столетий. Определитель монет. - Таллин, 1966.
142. РЯБЦЕВИЧ В.Н. О чем рассказывают монеты. - Минск, 1968.
143. MIKOŁAJCZYK A. Skarb monet z I polowy XVII w. zewsi Grodziec, woj. Konińskie //WN. - 1978. - Z. 3-4. - S. 224-233.
144. OPOZDA T. Skarb monet z XVII w z Księżomierza, pow. Krašnik // WN. - 1970. - Nr. 1. - P. 43 - 50.
145. GUMOWSKI M. Monety anachroniczny (II) //BN. - 1968. - Nr. 31. - P. 575 - 579.
146. JANUŠONIS S. 1663 - 1667 m. Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės pinigų kalyklų infliacinių vario šilingų kaldinimo nežinomos ataskaitos //LIM. 1973 metai. - Vilnius, 1974. - P. 123 - 146.
147. JANUŠONIS S. Nieznane rachunki z lat 1663 - 1667 dotyczce bicia miedzianych szelągów w miennicach W. Ks. Litewskiego //WN. - 1975. - Z. 2. - S. 96 - 119.
148. HNIŁKO A. Tytus Liwijusz Boratyni, dworzanin króla Jana Kazimierza, mincarz i uczony // WNA. - 1921. - S. 97 - 125; 1922. - S. 1 - 36, 65 - 88.
149. HNIŁKO A. Z literatury o Boratynim //WNA. - 1909. - T. I. - S. 178 - 179.
150. ЯНУШОНИС С.-А.П. Медная инфляция 1660-1663 г.г. в Великом Княжестве Литовском и политико-экономические ее причины: Диссерт. на соиск. ученой ст. канд. ист. наук: 07.00.02. - Вильнюс, 1980.
151. ЯНУШОНИС С.П. Проблемы дешифровки инициалов G.F.H. на литовских медных шилингах 1663-1667 г.г.// Материалы межреспубликанской научной конф. по источниковед. и историогр. народов Прибалтийских республик СССР. Историография. - Вильнюс, 1978. - С. 42-47.
152. LAUCEVIČIUS E. Kauno pinigų kalykla //Iš lietuvių materialinės kultūros istorijos. - Vilnius, 1961. - T. 3. - P. 234 - 242.
153. BUZDUGAN G., LUCHIAN O., OPRESCU C. C. Monede si bancnote romanesti. - Bucureşti, 1977.
154. NIEMIRYCZ W. Falszywe szelągi miedziane z ostatnich lat panowania Jana Kazimierza //BN. - 1970. - Nr. 10. - S. 190 - 191.
155. NIEMIRYCZ W. Jeszcze o fałszywych szelągach Jana Kazimierza // BN. - 1973. - Nr. 6. - S. 104 - 107.
156. MANKOWSKI H. Fałszywe monety polskie. - Warszawa, 1973.
157. KAMIŃSKI C., KURPIEWSKI J. Katalog monet polskich. 1649 - 1696. - Warszawa, 1982.
158. MĘCLEWSKA M. Skarb monet z XVII w. z miejcowości Jadów, pow. Wolomin //WN. - 1971. - Nr. 2. - S. 98-103.
159. NIEMIRYCZ W. Polska moneta miedziana w XVII wieku. - Białystok, 1979.
160. WDOWISZEWSKI Z. Nieznany srebrny szeląg litewski Jana Kazimierza z r. 1661 //WN. - 1959. - Z. 3 - 4. - S. 213.
161. NEUMANN J. Beschreibung der bekanntesten Kupfermünzen. - Prag, 1872. - B. 1 - 6. - S. 1858 - 1868. (Leipzig, 1966).
162. KOPICKI E. Katalog podstawowych typów monet i banknotów Polski oraz ziem historycznie z Polską związanych. 1632 - 1795. - Warszawa, 1978. - T. 3., C. I.
163. MĘKICKI J. Mennictwo Jana III Sobieskiego. - Warszawa, 1977.
164. PLĀTBARZDIS A. Coins and Notes of Estonia, Latvia, Lithuania. - Stockholm, 1968.
165. KARYS J. Nepriklausomos Lietuvos pinigai. - New York, 1953.

166. KUNCIENĖ R. Pinigai Lietuvoje 1915 - 1941 m. Parodos atmintinė - Vilnius, 1989.
167. KAMINSKI C., ŽUKOWSKI J. Katalog monet polskich. 1697 - 1763. Epoka Saska. - Warszawa, 1980.
168. APPEL J. Münzen und Medaillen aller Könige in alphabetischer Ordnung. - Wien, 1822. - B. 2, Abt. 2.
169. КОТЛЯР М.Ф. Шукачі и дослідники скарбів. - Київ, 1971.

REKOMENDUOJAMOS LDK NUMIZMATIKOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

ALEKSIEJŪNAS V. Obelių kapinynas. Monetos //LA. - 1988. - P. 63-65.
ALEKSIEJŪNAS V. Gegužinės kaimo (Jonavos raj.) XV - XVII a. monetų lobis // Jaunųjų istorikų darbai. - Vilnius, 1981. - T. 5. - P. 116 - 119.
ALEKSIEJŪNAS V. Pirmosios lietuviškos kaltinės monetos // ANMKK. - 1983. - P. 56 - 58.
ALEKSIEJŪNAS V. Skaidiškių ir Altoniškių kaimų lobiai // ATL 1986 ir 1987 metais. - 1988. - P. 191 - 193.
ALEKSIEJŪNAS V. Kai kurie duomenys apie Lietuvos pinigėliams artimas monetas // ATL 1988 ir 1989 metais. - 1990. - P. 229 - 233.
ALEKSIEJŪNAS V. Papildomi duomenys apie Labanoro lobį //ATL 1988 ir 1989 metais. - 1990. - P. 233 - 234.
ALEKSIEJŪNAS V. Telšių lobis //ATL 1988 ir 1989 metais. - 1990. - P. 234.
ALEKSIENĖ I. Amžių lobiai pasakoja // KT. - 1969 07 27.
ALEKSIENĖ I. Kas tai yra brakteatai? //KT. - 1977 12 18.
ALEKSIENĖ I. Numizmatika Kaune // KT. - 1977 10 02.
ANDRAŠIŪNAITĖ D. Trakų ir Rykantų lobiai //MP. - 1967. - P. 90.
ANDRAŠIŪNAITĖ D. Ūbiškių lobis // Kraštotyra. - Vilnius, 1971. - P. 144 - 147.
ARENDT B. Münz - Buch. - Hamburg, 1631.
BAHRENFELD E. Das Münzwesen der Mark Brandenburg von den ältesten Zeiten bis zum Anfange der Regierung der Hohenzollern. - Berlin, 1899. - B.4.
BALČIUS M. Dadotkų lobis (1601/1977 m.) kaip XVI a. II pusės piniginės apyvartos šiaurės Žemaitijoje tyrinėjimo objektas // BBKT. - 1987. - P. 141 - 146.
BALČIUS M. Palangos lobis //ATL 1986 ir 1987 metais. - 1988. - P. 193 - 196.
BALČIUS M., IVANAUSKAS E. Varnių archeologinių tyrinėjimų monetos // ATL 1986 ir 1987 metais. - 1988. - P. 196 - 197.
BALČIUS M., IVANAUSKAS E. Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės monetinė politika, valdant Žygimantui Senajam (1506 - 1544/1548) // Aktualūs kultūros paminklų tyrinėjimų uždaviniai. - Vilnius, 1988. - P. 76-79.
BALČIUS M., IVANAUSKAS E. Polocko ir Smolensko monetų kalyklos // Voruta. - Trakai, 1992. - Nr. 5(47).
BALČIUS M., IVANAUSKAS E. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pinigų ūkis 1495 - 1569 m. //Voruta. - Trakai, 1992. - Nr. 7 - 8 (49 - 50).
BALIŃSKI M. Hystoria miasta Wilna. - Wilno, 1836. - T. 2.
BALTRŪNAS A. Nuo kada lietuviai pinigus skaičiuoja //MG. - 1992. - Nr. 3 - 4. - P. 2 - 3.
BANTKIE J. S. Dzieje narodu polskiego. - Wrocław, 1835. - T. 2.
BARTYNOWSKI W. Szóstaki litewskie 1562 r. //WNA. - 1882. - S. 384.
BARTYNOWSKI W. Półkopek litewski //WNA. - 1893. - S. 68 - 69.
BARTNINKAS M. Iš Vyties ženklo istorijos //Kardas. - 1991. - Nr. 5. - P. 10 - 11.
BAUER N. Die Silber und Goldbarren der russischen Mittelalters //NZ. - 1929. - B. 29.
BEYER K. Polnische und lithauische Schatz und Münzenmeisterzeichen //BM. - 1871. - Nr. 27. - S. 191 - 194.
BIRKEMAJER A. Burattini Tytus - Liwiusz (1617 - 1681), dzierżawca mennic //PSB. - 1937. - T. 3. - S. 133 - 136.
BOLCEWICZ B. Katalog monet polskich. - Warszawa. 1895.
BOLCEWICZ B. Katalog talarów zbioru Tomasza Norberta Gozdawy Jackowskiego. - Warszawa, 1894.
BOLCEWICZ B. Katalog monet polskich i z Polską styczność mających od czasów najdawnejszych do roku 1795. - Warszawa, 1900.
BUCHHOLTZ A. Silberbarren. Katalog der Ausstellung zum X. archäologischen Kongress in Riga. - Riga, 1896.
CHELMINSKI S. Münzen und Medaillen von Polen und sonstige auf Polen bezügliche Gepräge. Auctions - Catalog. Sammlung des Herrn Sigismund von Chelminski Szarawka. - München, 1904.
CHYL A. Skarb boratynek z Wyszyn koło Mławy //WN. - 1979. - Z. 4. - S. 240 - 243.
CLAIN - STEFANELLI E., CLAIN - STEFANELLI V. Monnaies européennes et monnaies coloniales américaines entre 1450 et 1789. - Fribourg, 1978. - P. 96 - 97, 192 - 193.

CZACKI T. O monecie polskiej i litewskiej //O litewskich i polskich prawach. - Warszawa, 1800. - T. 1. - S. 111 - 178.
CZACKI T. O rzeczy mennicznej w Polszcze i Litwie dla uczniów Wołynskiego gymnazium (pisana roku 1810) / /Pomniki historyi i literatury polskiej. - Kraków, 1835. - T. 1. ; T. 2.
CZACKI T. Zbiór ciekawy XIV tablic numizmatycznych rytych na miedzi, zawierających wizerunki mumizmatów polskich. - Wilno, 1844. .
DAVENPORT J. European Crowns 1484 - 1600. - Frankfurt am Main, 1977.
DAUGUDIS V. Stakliškių lobis //MG. - 1963. - Nr. 12. - P. 28 - 30.
Doubletten des Keiserlichen Münzkabinets der Ermitage in St. Petersburg. Münzen und Medaillen verschiedener Länder. - Frankfurt am Main, 1911. - B. 4.
DOWGIRD T. Mapka archeologiczna okolicy nad Dubiskiej od miasteczka Betygały do okolicy Surwiły // Przegląd historyczny. - Warszawa, 1909.
DUKSA Z. Šiliškių lobis //KB. - 1968. - Nr. 2. - P. 74.
DUKSA Z. Labanoro monetų lobis //KB. - 1969. - Nr. 6. - P. 72 - 73.
DUKSA Z. Lietuvos TSR Istorijos - etnografijos muziejaus XVII a. monetų lobiai // MP. - 1969. - P. 35 - 43.
DUKSA Z. Lietuvos TSR Istorijos - etnografijos muziejaus XVII - XVIII a. monetų lobiai //MP. - 1970. - P. 64 - 76.
DUKSA Z. Senosios monetos Lietuvos muziejuose //KB. - 1970. - Nr. 12.
DUKSA Z. Kada sušvinta radinys? // Tiesa. - Vilnius, 1985. - Nr. 88 (12807).
DUKSA Z. Monetos pasakoja. - Vilnius, 1991.
DUKSA Z. Wiadomości o znaleziskach skarbów monet na Litwie na podstawie donesień prasowych z lat 1951 - 1971 //WN. - 1973. - T. 3(65). - S. 167 - 176.
DUKSA Z. Skarby monetarne na Litwie //BN. - 1982. - Nr. 10(178). - S. 192 - 193.
DZIAŁYŃSKI A. T. Zbior Praw Litewskich. - Poznań, 1841.
DZIKAS L., JANKAUSKAS A. Lobiai prabyla //MG. - 1980. - Nr. 6. - P. 37.
DZIKOWSKI M. Znaleziska monet w ruinach zamku w Trokach //WNA. - 1936. - S. 154 - 155.
EGGER S. Verkaufs - Catalog von Münzen und Medaillen in Gold und Silber. - Wien, 1888. - B. 2.
EGGER S. Verkaufs - Catalog von Münzen und Medaillen des Mittelalters und der Neuzeit. - Wien, 1890. - B. 4.
EGGER S. Verkaufs - Catalog von Münzen und Medaillen der Griechen und Römer des Mittelalters und der Neuzeit. - Wien, 1891 /2. - B. 5. ; 1892/3. - B.6. ; 1893/4. - B.7. ; 1901. - B. 12. ; 1906. - B. 17.
EGGER S. Verzeichniss verkäuflicher Münzen und Medaillen der Brüder Egger. - Wien, 1927, März. - S. 27; 1927, November. - S. 33.; 1928, März. - S. 33.; 1929, Mai. - S. 35.; 1935; April. - S. 28 - 29.
FAVARO A. Interno alla vita ed ai lavori di Tito Livio Burattini. - Venezia, 1896.
FENGLER H., GIEROW G., UNGER W. Transpress Lexikon. Numismatik. - Berlin, 1982.
FEJÉR J. Münzen - und Medaillen - Verzeichniss. - Budapest, 1927. - Nr. 12.
FREIHERR H. Hervorragende Münzreichen von Italien, Portugal, Polen, Baltenland, Russland und Amerika. Versteigerung - Katalog Nr. 51. - Frankfurt am Main, 1924. - B. 4.
Giesner Münzhandlung (München). Dieter Gorny GmbH. Auktion 44, Antike. Auktion 45, Mittelalter - Neuzeit // Money trend. - Vaduz, 1989. - Nr. 3. - S. 44 - 45.
GRAŹYŃSKI M. Mennica wileńska w latach 1545 - 1555 w świetle rachunków mennicznych //WNA. - 1912. - Nr. 5. - 12.
GROT Z. Monety dwóch pierwsznych Zygmuntów //ZZ. - 1936. - Nr. 3. - S.213.
GROT Z. Stefan Batory i jego mennice //ZZ. - 1937. - Nr. 4. - S. 10 - 11.
GROT Z. Monety ostatnich Wazów //ZZ. - 1937. - Nr. 4. - S. 213.
GROTE H. Goldmünze Sigismunds III//BM. - 1835. - S. 131.
GUMOWSKI M. Dukat litewski z 1586 r. //WNA. - 1909. - S. 55.
GUMOWSKI M. Monety i medale. Zbior nowszych lub nieopublikowanych numizmatów polskich z iliustracyami przez Dr. Maryana Gumowskiego. - Kraków. 1910.
GUMOWSKI M. Numismatyka litewska wieków średnich. - Kraków, 1920.
GUMOWSKI M. Monety polskie. - Warszawa, 1924.
GUMOWSKI M. Ze studiów nad numizmatyką litewską wieków średnich // ZN. - 1926. - Nr. 2. - S. 58 - 64.

GUMOWSKI M. Ulryk Hozjusz, ojciec kardynała, horodniczy wileński // PP. - 1926. - T. 171. - Nr. 513. - S. 327 - 329.
GUMOWSKI M. Szóstak litewski Sobieskiego. Proba mennicza z 1679 r. //WNA. - 1926. - S. 58-64.
GUMOWSKI M. Rudolf Lehmann //Kronika m. Poznania. - 1926. - S. 101 - 105.
GUMOWSKI M. Maciej Schilling, pierwszy artysta medaljer polski z XVI w. // Zapiski Towarzystwa Naukowego w Torunni. - Toruń, 1926. - T. 7. - Nr. 4. - S. 97 - 112.
GUMOWSKI M. Maciej Schilling: pierwszy artysta medaljer z XVI wieku. - Torun, 1927.
GUMOWSKI M. Z rachunków podskarbiego litewskiego H. Wołłowicza // AW. - 1938. - Nr. 13. - S. 233 - 241.
GUMOWSKI M. Handbuch der polnischen Numismatik. - Graz, 1960.
GUMOWSKI M. Hanusz Sztypel - wynalazca maszyny menniczej // WN. - 1966. - T.1(35). - S. 22-25.
GUMOWSKI M. Bibliografija numizmatyki polskiej. - Toruń, 1967.
GUMOWSKI M. Monety anachroniczne (III) //BN. - 1968. - Nr. 33. - S. 626 - 628.
GUPIENIEC A. Grzywny z Rybiszek //Łodzki numizmatyk. - 1966, R. 6. - Nr. 5 - 6 (65 - 66).
GUPIENIEC A. Losy skarbu z Rybiszek //Acta archeologica Łodziensia. - 1968. - Nr. 17.
HAHLO W. F. Probemünzen, Stempelfehler, Verprägung und Abschläge. Münz - Auktion - Katalog. - Berlin, 1926.
HAISIG M., KIERSNOWSKI R., REYMAN J. Wczesnośredniowieczne skarby srebrne z Małopolski Sląska, Warmii i Mazur //Materiały. - Wrocław - Warszawa - Kraków, 1966.
HALBING O. Auktion - Katalog. - München, 1928; 1931; 1933.
HAMBURGER L. & L. Münzen und Medaillen von Pommern, Russland, Polen, Dänemark, Schweden u. Mecklenburg. Sammlung Pogge. - Frankfurt am Main, 1903. - Abt. I.
HAMBURGER L. Bedeutende Sammlung Salzburger Münzen und Medaillen. Auktion - Katalog. - Frankfurt am Main, 1921.
HAMBURGER L. Bedeutende Universalsammlung besonders reich an Goldmünzen aller Art. Auktion - Katalog. - Frankfurt am Main, 1922. - B. 4.
HAMBURGER L. Universalsammlung von Münzen und Medaillen des Mittelalters und der Neuzeit reich an Goldmünzen aller Art. Auktion - Katalog. - Frankfurt am Main, 1924. - B. 4.
HAMBURGER L. Verzeichniss verkäuflicher Goldmünzen und Medaillen. - Frankfurt am Main, 1929.
HARTMANN E. Lltauisch - polnische Münzen, die in den Ostseeprovinzen gefunden waren //Sitzungsberichte Gel. Estn. Ges. zu Dorpat. - 1865.
HENRICH H., STEGUWEIT W. Alle Taler des Münzkabinetts Gotha //Museen der Stadt Gotha, Schlossmuseum. - Gotha, 1983.
HESS A. Versteigerungs - Katalog von Münzen u. Medaillen verschiedener Länder darunter grössere Reihen von Bayern, Brandenburg, Preussen, Braunschweig und Sachsen. - Frankfurt am Main, 1920. - B. 8.
HESS A. Verzeichniss verkäuflicher Münzen und Medaillen des Mittelalters und der Neuzeit sowie numismatischer Bücher. - Frankfurt am Main, 1925. - B. 4.
HESS A. Sammlung Vogel. Oesterreich - Ungarn. Russland. Polen. Baltische Provinzen. Dänemark. Nordwestdedeutschland. Auktion - Katalog. - Frankfurt am Main, 1927.
HESS A. Neuere Taler, Goldmünzen Löser, Numismatische Literatur. Versteigerungs - Katalog. - Frankfurt am Main, 1928.
HESS A. Universal - Sammlung. Münzen von Hessen und Nassau. Griechen und Römer. Literatur. Versteigerungs - Katalog 202. - Frankfurt am Main, 1930.
HESS A. Münzen von Bayern. Goldmünzen und Medaillen Universalammlung. Versteigerungs - Katalog 196. - Frankfurt am Main, 1929.
HIRSCH J. Münzen, Medaillen und numismatische Werke mit beigesetzten Verkaufspreisen. Catalog III. - München, 1989. - B. 4.
HNIŁKO A. Wiadommości o rodzie i herbie Boratynich // WNA. - 1912. - S. 8 - 10.
HNIŁKO A. Tytus Liwjusz Boratyni dworzanin króla Jana Kazimierza, mincarz i uczony //Włosi Polsce. - Kraków, 1922. - Z. 1.
IVANAUSKAS E. Altoniškių lobiai //Tiesa. - Vilnius, 1986 03 30.
IVANAUSKAS E. Barvydžių lobio (1605/1882 m.) reikšmė auksinių monetų apyvartos Lietuvoje tyrinėjimams // BBKT. - 1987. - P. 135 - 141.
IVANAUSKAS E. Dėl trišonių lietuviškų lydinių datavimo //Iš Lietuvos istorijos tyrinėjimų. - Vilnius, 1991. - P. 20 - 23.

IVANAUSKAS E. Jono Trilnerio pastangos, siekiant atidaryti Vilniaus kalyklą //Voruta. - Trakai, 1992. - Nr. 19(61).
IVANAUSKAS E. Tikocino monetų kalykla //Voruta. - Trakai, 1992. - Nr. 14(56).
IVERSEN I. B. Eine Münze des Koribut //BB. - 1968. - Nr. 4. - S. 244 - 245.
JABŁOŃSKI K. Sammlung polnischer und Polen angehender Münzen u. dp. von Gold, Silber, Kupfer und anderen Metal. - Lwów, 1847.
JABŁOŃSKI T., TERLECKI W. Katalog monet polskich 1669 - 1763. - Warszawa, 1969. - S. 53 - 54.
JAKIMOWICZ B. Praca N. Bauera o grzywnach srebrnych i charakter grzywien znalezionych w Rybiszkach // WNA. - 1934. - T. 16. - S. 35 - 53.
JAKUBOWSKI J. Opis Księstwa Trockiego z 1397 r. //Przegląd Historyczny. - 1907. - Nr. 5.
JANUŠONIS S. 1660 - 1661 m. lietuviški šilingai //Vilniaus V. Kapsuko universitetas. Mokslinės bibliotekos metraštis. 1972. - Vilnius, 1973. - P. 158 - 191.
JANUŠONIS S. 1692 m. Kauno pinigų kalyklos inventorius //LAMMD. Ekonomika. - 1984. - Nr. 26. - P. 90 - 100.
JANUŠONIS S. Lietuvos pinigų kalyklos //MG. - 1992. - Nr. 5 - 6. - P. 28 - 29.
JEŁOWICKI W. Szóstaki litewskie z r. 1562 //WNA. - 1892. - S. 383 - 384.
JOACHIM J. F. Das neueröfneten Groschen - Kabinets. - Leipzig, 1752. - B. 8. - S. 507 - 750.
JOACHIM J. F. Sammlung vermischter Anmerkungen. - Halle im Magdeburgischen, 1759. - B. 8. - T. 3.
JODKOWSKI J. Z dziejów mennicy wileńskiej //WNA. - 1912. - S. 55 - 56.
JODKOWSKI J. Sztabki srebrne z Rybiszek pod Wilnem //WNA. - 1931 - 1932. - T. 14.
JUODELIS S. Mitragalio lobis //Kraštotyra. - Vilnius, 1963. - P. 108 - 109.
JUODELIS S. Naujasodės lobis //Kraštotyra. - Vilnius, 1969. - P. 118 - 119.
KALANKOWSKI L. Zygmut August wielki książe Litwy do roku 1548. - Lwów, 1913.
KAŁKOWSKI T. Jak wyceniać dzisiaj grosze litewskie Zygmuta Augusta //Śląskie zapiski numizmatyczne. - Warszawa, 1962. - S. 97-98, 100.
KAŁKOWSKI T. Cztery żywoty mennicy malborskiej. - Malbork, 1969.
KARAZIJA P. 1930 m. Vilniaus lobis //Lietuvių tauta. - Vilnius, 1932. - T. 4. - Nr. 3.
KARECKAS J. Lietuvos metaliniai pinigai XIV - XVII a. //Lietuvos aidas. - Kaunas, 1936. - Nr. 275. - P. 4.
KARYS J. Truputis žinių apie monetas //Trimitas. - Kaunas, 1936. - Nr. 23(808). - P. 543 - 544.
KARYS J. Vilnius - Lietuvos finansų politikos centras //Mūsų Vilnius. - Kaunas, 1936. - Nr. 8(202). - P. 127 - 128.
KARYS J. Seniausi lietuvių "pinigai" //Tautos praeitis. - 1959. - Nr. 1. - P.25 - 42.
KARYS K. J. Lietuvos pinigų istorija //LE. - T. 15. - P. 230 - 235.
KARYS K. J. Numizmatika. Žodynas, raštai. - Putnam, Connecticut, 1970.
KARYS - KARECKAS J. Lietuvos pinigai viduramžiais ir vėliau // NR. - 1936. - Nr. 42. - P. 817 - 821.
KARYS - KARECKAS J. Lietuvos pinigai ligi Vytauto Didžiojo mirties //Trimitas. - Kaunas, 1940. - Nr. 27(1020). - P. 669 - 670.
Katalog der Sammlung polnischer Münzen und Medaillen /Brüder Egger. - Wien, 1896. .
KĘPA J. Bielin, pow. Ciechanów. Skarb monet z XVII w. //WN. - 1965. - Z. 1. - S. 60 - 62.
KICKA N. Moneta tatarska Hana Złotej Hordy Mehemeda Tochtamysza z kontramarką Witolda, Wielkiego Księcia Litewskiego //Przegląd bibliograficzno - archeologiczny. - Warszawa, 1882. - T. 3. - S. 46 - 49.
KIERSNOWSKI R. Godla Jagiellońskie //WN. - 1988. - Z.1 - 2 (123-124). - S. 1 - 28.
KIRMIS M. Handbuch der polnischen Münzkunde. - Posen, 1892.
KLUGE B. Znaleziska monet z XVI - XVIII w. na obszarza Polski na podstawie zbiorów i archiwum gabinetu numizmatycznego muzeów panstwowych w Berline //WN. - 1978. - Z. 2: - S. 93 - 109.
KORSKI W. Jeszcze o fałszywym półkopku bez wieńców z r. 1564 //WN. - 1959. - Z. 1 - 2. - S. 77.
KORSKI W. Nieznany portugał litewski Jana Kazimierza z r. 1650//WNA. - 1960. - S. 87 - 91.
KORSKI W. O kompozycji plastycznej polskich talarów bezportretowych //WN. - 1964. - Z. 3 - 4. - S. 143 - 153. - Tab. XV - XVII.
KOTLAR M. Znaleziska monet z XIV - XVII w. na obszarze Ukraińskiej SRR //Materiały. - Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk, 1975.

KOTLAR M. Znaleziska monet z XVIII w. na obszarza Ukraińskiej SRR //WN. - 1977. - Z. 4. - S. 193 - 256.
KÖHLER J. D. Münz - Belustigung. - Nürnberg, 1729 - 1764. - B. 1 - 35.
KRASZEWSKI J. I. Wilno od początków jego do roku 1750. - Wilno, 1840 - 1841.
KRAUS F. F. Braunschweiger Münzverkehr. - 1928. - Nr. 1. - S. 72.
KRAUS F. F. Braunschweiger Münzverkehr. - 1927, Jan. /Juni. - S. 41; 1928, Jan. /März. - S. 36 - 40; 1928, Juli /Dez. - S. 2 - 15; 1929, Juli/Sept. - S. 63 - 74.
KUBE R. Münzen und Medaillen verschiedener Länder. - Berlin, 1921.
KUBILIUS P. Senovės lietuvių pinigai //Ūkininko patarėjas. - 1932 12 30 - Nr. 52 (168).
KULIKAUSKAS P., KULIKAUSKIENĖ R., TAUTAVIČIUS A. Lietuvos archeologijos bruožai. - Vilnius, 1961.
KUMŠLYTIS L. Gondingos senovės liekanos // Šiaulių metraštis. - 1933. - Nr. 4.
KURNATOWSKI M. Skorowidz kieszonkowy monet polskich od 1501 - 1864 r. z podaniem znaków mincearskich i innych znaczniejszych odmian stępla. - Kraków, 1882.
LAUCEVIČIUS E. Trinapolio lobis //Švyturys. - Vilnius, 1960. - Nr. 2.
LELEWEL J. La Pologne illustrée. - Paris - Bruxelles, 1842.
LELEWEL J. O monecie polskiej. - Poznań, 1862.
LERMANN I. M. A. The Money of the Strangers. Catalog. - Boston, 1884.
Lietuvių enciklopedija. - South Boston. - T. I. - P. 421-422; T. 3. - P. 134 - 135; T. 4. - P.444; T.5. - P. 225; T. 7 - P.76, 457 - 458; T. 8. - P. 55, 207, 400 - 401; T. 10 - P.461, 521; T. 11. - P. 17 - 18, 423; T. 15. - P. 65, 230 - 235; T. 19. - P. 432; T. 21. - P. 210 - 211; T. 23. - P. 19, 315, 401 - 402; T. 24. - P. 261, 328 - 329; T. 29 - P. 341, 428; T. 30. - P. 298 - 299; T. 31. - P. 237 - 238, 467; T. 34. - P. 521 - 523.
Lietuvių laikraštis /Red. A. Smilga. - Peterburgas, 1904 (11 01 - 12 01) - P. 581 - 582; 1906 01(6-19). - P. 709 - 711.
Lietuvos istorijos paminklai, - Vilnius. 1990. - Pav. 94, 115 - 120, 125, 132 - 135, 156 - 157.
LUCHTANAS A. Kernavės Pilies kalno tyrinėjimai //ATL 1884 ir 1885 metais. - 1886. - P. 34.
MADAI D. S. Verzeichniss der auserlesenen und höchstansehnlichen Hofraths David Samuel Thalersammlung des zu Halle verstorbenen Hofraths David Samuel von Madai. - Hamburg, 1788. - S. 90.
MADAI D. S. Vollständiges Thaler - Cabinet. - Königsberg, 1765. - B. 1; 1766. - B.2.
MADAI D. S. Vollständiges Thaler - Cabinet in chronologischer und genealogischer Ordnung. - Königsberg, 1967. - B. 3.
MADER J. Kritische Beitrage zur Münzkunde des Mittelalters. - Prag, 1810. - B. 3.
MAŃKOWSKI H. Falszywe monety polskie. - Poznań, 1930.
MARSCHALL R. Verkaufs - Katalog von Münzen und Medaillen der Griechen und Römer, des Mittelalters und der Neuzeit. - Wien. - B. 14.
MASALSKI E. T. Tablice porównawsze wszystkich wiadomych monet, wagi i miar, wyrachowanych na monety, wagi i miary nowe Francuskie, nowe Polskie i Rossijskie. - Petersburg, 1834.
MEILI J. Cataloque de belles Collections Numismatiques provenant d'une ancienn Collection princiére, de la succession de fen M. Jules Meili a Zurich. - Amsterdam, 1923.
MERZBACHER E. Lagerkatalog. Mittelalters und Neuzeit. Lieferung II. - München, 1938, März.
MERZBACHER E. Lagerkatalog. Vereins. - u. Gedenkthalter, Doppeltaler etc. Goldmünzen. Numismatische Bücher. Lieferung I. - München, 1903, Januar.
MERZBACHER E. Lagerkatalog. Münzen aller Länder. Lieferung 5. - München, 1904, April.
MERZBACHER E. Lagerkatalog. Goldmünzen und Goldmedaillen. Lieferung 6. - München, 1905, Juni.
MĘCLEWSKA M. Skarb monet z XVI w. z Modliborzyc, pow. Janów Lubelski //WN. - 1973. - Z. 4. - S. 222-228.
MĘCLEWSKA M., MIKOŁAJCZYK A. Skarby monet z lat 1500 - 1649 na obszarze PRL. Inwentarz. - Warszawa, 1983.
MICHELBERTAS M. Lietuvos numizmatikos įvadas. - Vilnius, 1989.
MICKEVIČIUS J. Lazdininkų valstiečio monetų lobis //Kraštotyra. - Vilnius, 1966. - P. 182 - 184.
MIKELINSKAS P. Sidabras //MG. - 1977. - Nr. 2 - P. 39 - 41.
MIKOCKI L. Verzeichniss einer grossen end sehr gewahlten polnischen Münz - u. Medaillen Sammlung, dann einer Sammlung von Münzen und Medaillen aller Länder. - Wien, 1850.
MIKOŁAJCZYK A. Skarb monet z początku XVIII wieku odkryty w Tuszynie k. Łodzi //WN. - 1976. - Z. 2. - S. 89-99.

MIKOŁAJCZYK A. Uzupełnia do pracy M. Kotlara "Znaleziska monet z XIV - XVII w. na obszarze Ukraińskiej SSR" //WN. - 1978. - Z. 1. - S. 34 - 44.
MIKOŁAJCZYK A. Trials of T. L. Boratini in 1661 and 1662 revised // WN. - 1979. - Z. 1. - S. 60-68.
MIKOŁAJCZYK A. Materialy do rejestracji zlotych monet polskich w zagranicznych zbiorach muzealnych // Prace i materialy muzeum Archeologicznego i etnograficznego w Łodzi, seria numizmatyczna i konserwatorska. - Warszawa -Łodz, 1985. - T. 4. - S. 37 - 59.
MIKOŁAJCZYK A. Monety stare i nowe. - Warszawa, 1988.
MIKOŁAJCZYK A., VINOGRADOV V. B. Moneta polska w strefie Czarnomorskiej i Kaukaskiej //WN. - 1977. - Z. 3. - S. 129 - 144.
MÜHLEN B. Die Kultur der Wikinger in Ostpreussen //Bonner Hefte zur Vorgeschichte. - Bonn, 1975. - Nr. 9.
NAKAITĖ L. Sidabras kaip vertės matas I m. e. tūkstantmečio Lietuvoje //LMAD'A. - 1966. - Nr. 1(20). - P. 44-45.
NARBUTT T. Dzieji starozytności narodu litewskiego. - Wilno, 1835. - T. 1. - Tab. III.
NAVICKAITĖ - KUNCIENĖ O. Seniausios (X - XIII a.) svorio matų sistemos Lietuvoje klausimu //LIID, ser. A. - 1966. - Nr. 2 (21). - P. 143 - 159.
NEZABITAUSKAS A. Užvenčio monetų lobis //LM. - 1964 05 16 - Nr. 20.
NIEMIRYCZ W. Skarb boratynek z Przasnysza //WN. - 1973. - Z. 2(64). - S. 88-100.
NIEMIRYCZ W. Nowe odmiany boratynek Jana Kazimierza //BN. - 1974. - Nr. 4(94). - S. 67 - 70.
NIEMIRYCZ W. Miedziane szelągi litewskie Jana Kazimierza //BN. - 1978. - Nr. 4 - 5 (132 - 133). - S. 72 - 74.
NIKLEWICZ H. Some Polish Kings. History and Coins //The New York Numismatic Club Year Book. - 1916. - P. 136.
NOMISMA. - Thoune (Suisse). - 1924. - No 2. - P. 18 - 19.
OPOZDA T. Czudec, pow. Strzyzow. Skarb monet z XVI - XVII w. // WN. - 1969. - Z. 1. - S. 49 - 50.
OPOZDA T. Skarb monet z XVII w. z Glubczyc //WN. - 1977. - Z. 2. - S. 82 - 101.
PASSIC F. 1545 No Poland I grašis // The Knight. - 1985. - No 5. - P. 3.
PINNIŃSKI J. Skarb monet z początku XVIII w. z miejscowości Góra, pow. Nowy Dwór Masowiecki //WN. - 1970. - Z. 3. - S. 169 - 172.
PINNIŃSKI J. Nowe nabytki gabinetów numizmatycznych muzeów narodowych //WN. - 1976. - Z. 1. - S. 21- 29.
Półgrosz litewski Aleksandra //WNA. - 1912. - S. 12.
POTIN V. M. Znaleziska monet na obszarze Polski według danych archiwów leningradzkich. Część I //WN. - 1969. - Z. 4. - S. 199 - 256; Częsc II// WN. - 1971. - Z. 4. - S. 199 - 256.
RACKUS A. The Origin of Kopeck // The Numismatist. - 1930. V. 30. - No 8. - P. 501 - 503.
RACZYŃSKI E. Gabinet medalów polskich oraz tych które się dziejów polski tyczą począwszy od najdawniejszych az do konca panowania Jana III (1513 - 1696). - Berlin, 1845. - T. 1; T. 2.
RAČKUS A. M. Žinynas apie Lietuvos numizmatiką. - Chicago, 1965. - T. 1.
RADZIWILL G. Catalogue des monnaies et médailles polonaises. - Berlin.
RAMONIENĖ D., TUMĖNIENĖ N. Vilniaus universitetas dailėje (albumas).- Vilnius, 1986. - Pozic. 62, 67.
REICHEL J. Münzsammlung in St. Petersburg. Lithauen, Liefland, Curland und Polen. - St. Petersburg, 1842. - B. 2.
REICHEL J. Beitrage zur russischen Münzkunde //Mēmoires de la Sociētē d'Archeologie at de Numismatique de St. Petersbourg. - 1847. - Nr. 1.
REYMANN J. Emeryk - Hutten - Czapski i jego dzieło //BN. - 1968. - Nr. 32. - S. 597 - 599.
RENTZMANN W. Numismatisches Legenden - Lexikon des Mittelalters und der Neuzeit. - Berlin, 1865. - T. 1; 1866. - T. 2. (Berlin, 1978).
RIBOKAS D. Tauragnų lobis //Kraštotyra. - Vilnius, 1990. - Nr. 24. - P. 55 - 56.
RIECHMANN A. Auctions - Katalog. Nr. 33. - Halle (Saale), 1925.
RIECHMANN A. Lager - Listen verkäuflicher Münzen und Medaillen. - Halle (Saale), 1930. - S. 3.
RIESTINŠ H. 1935 g. ieguvumi numismātika //Senātne un māksla. - Rīga, 1936.
RYBARSKI R. Skarb i pieniądz za Jana Kazimierza, Michała Korybuta i Jana III. - Warzawa, 1939.
RYSZARD A. Spis czterdziestu osmiu numizmatów że zbioru. A. R. - Kraków, 1880.
RYSZARD A. Bibliografia numizmatyczna Polska. - Kraków, 1882.
RYSZARD A. Cennik monet polskich. - Kraków, 1886.

RYSZARD A. Niektóre materiały do historii mennicy szelążnej za Jana Kazimierza w Bresciu Litewskim i Oliwe // /ZN. - 1886. - T. 1. - S. 135 - 138.
ROSENBERG S. Verzeichniss verkäuflicher Münzen und Medaillen. - Frankfurt am Main, 1925.
ROSENBERG S. Versteigerungs - Katalog Nr. 58. Münzen und Medaillen verschiedener Länder. - Frankfurt am Main, 1926.
ROSENBERG S. Versteigerungs - Katalog Nr. 64. - Frankfurt am Main, 1928.
ROSENBERG S. Versteigerungs - Katalog Nr. 65. Universalsammlung vorwiegend Taler des 16. - 19. Jahrhunderts und Goldmünzen. - Frankfurt am Main, 1928.
ROSENBERG S. Versteigerungs - Katalog Nr. 67. Münzen und Medaillen - Bestände des versterbenen Numismatikers S. Schott - Wallerstein. - Frankfurt am Main, 1929.
RUDOLPH K. Münzen und Medaillen aller Länder. Auktion - Katalog. - Frankfurt am Main, 1914.
RUTKOWSKI M. Nowy środek płatniczy na Litwie //WNA. - 1917. - S. 261 - 263.
RUZAS V. Vilniaus vyskupo Eustachijaus Valavičiaus medalis //Voruta. - Trakai, 1992. - Nr. 22(63).
SAJAUSKAS S. Kurion pusėn joti Lietuvos Vyčiui? //Sugrįžimai. - Marijampolė, 1991 07. - Nr. 3.
SAJAUSKAS S. Kas apgins kunigaikštį Gediminą //Sugrįžimai. - Marijampolė, 1991 10. - Nr. 4.
SAJAUSKAS S. Kaip vaizduosime Gedimino Stulpus? // Kauno laikas. - 1992 01 23. - Nr. 15(301).
SAJAUSKAS S. Lietuvos numizmatika (XII - XV a.) // Mokslas ir Lietuva. - Vilnius, 1992. - Nr. 1. - P. 99 - 107.
SAJAUSKAS S. Lithuanian numismatics in the XII-th and XV-th centuries //Science, Art & Lithuania. - Vilnius, 1992. - No 1. - P. 99 - 107.
SAJAUSKAS S., RUTKAUSKIENĖ V. Seniausieji Lietuvos valdovų heraldiniai ženklai //Viltis. - Vilnius, 1993 03 17. - Nr.6(83).
Sammlung Alfred del Strother, Baden - Baden. Auktion - Katalog enthaltend Münzen und Medaillen. - München, 1921.
SAURMA - JELTSCH H. Die Saurmasche Münzsammlung. - Berlin, 1892. - B. 1.
SCHLICKEYSEN F. W. A., PALLMANN R. Erklärung der Abkürzungen auf Münzen der neuren Zeit, des Mittelalters und des Altertums sowie auf Denkmünzen und münzartigen Zeichen. - Berlin - Stuttgart, 1896.
SHLESSINGER F. Sammlung aus norddeutschem Besitz. - Berlin - Charlottenburg, 1929.
SHLESSINGER F. Berliner Münzverkehr. - Berlin - Charlottenburg, 1930 - Dez. - Nr. 7 - S. 7; 1931. - Nr. 10. - S. 1 - 3.
STROTER A. Auktion - Katalog erhaltend Münzen und Medaillen. - München, 1921.
STRUPNICKI J. Katalog der Sammlung polnischer Münzen und Medaillen. - Wien, 1896.
SCHULMAN J. Catalogue de monnaies, medailles et jetons. - Amersfoort, 1893. - Dez. - Nr. 28.
SCHULMAN J. Catalogue d'une grande collection de monnaies de Danemark at de Norwége. - Amsterdam, 1924.
SCHULMAN J. Catalogue d'une collection importante de monnaies. - Amsterdam, 1926.
SHULZE L. Verzeichniss verkäuflicher Münzen und Medaillen. - Hannover, 1878.
SEIF F. Bedeutende Sammlung von Münzen und Medaillen der gefürsteten Grafschaft Tirol. - München, 1928.
SELIGMANN H. Versteigerungs - Katalog VI. Münzen und Medaillen aller Zeiten und Länder. - Hannover, 1930.
SENAPĖDIS R. Šilalės lobis - monetų kolekcija // ATL 1986 ir 1987 metais. - Vilnius, 1988. - P. 201 - 204.
Skarb monet polsko - litewskich z Wołynia //WNA. - 1935. - S. 152.
Skarb wykopany w Wileńszczyźnie. 40 kg. srebrnych monet. //Głos Narodu. - 1930 08 13.
Städte der Münzsammler // Das Volk rum Wochenend (Beilage der Zeitung "Das Volk"). - Erfurt, 1975. - Nr. 28.
Stare monety litewskie wykopane na Polesiu //Ilustrowany Kurier Polski. - Bydgoszcz, 1932 10 22.
STECKI H. Catalog der Sammlung schön erhaltener Thaler, Goldmünzen und Medaillen des Herrn Cavaliere Giov. Bapt. Bursio aus Turin. - Frankfurt am Main, 1873.
STECKI H. Catalog der Sammlung von Mittelalters und modernen Münzen und Medaillen. - Frankfurt am Main, 1875.
STECKI K. Monety z negatywem strony głównej na odwrociu // WN. - 1964. - Z. 1 - 2. - S. 51 - 52.
SUCHODOLSKI S. Technika mennicza mennicy ujazdowskiej //WN. - 1974. - Z. 1. - S. 47 - 51.

SUCHODOLSKI S. Wikolaz, woj. Lublin. Skarb monet z końca XVII w. //WN. - 1977. - Z. 1. - S. 55 - 58.
SZELAGOWSKI. Upadek waluty w Polsce za Jana Kazimierza //Kwartalnik historyczny. - 1901.
SZERNAS. Senowiszki Lietuvos piningai // Lietuwiszkasis balsas. - New York, 1887. - Nr. 3 - 4; 5 - 6; 7.
SZYMCZAK A. Skarb monet z początku XVII w. z miejscowości Studzianki, woj. Piotrków Trybunalski //WN. - 1977. - Z. 3. - S. 145 - 152.
SZYMCZAK A. Skarb monet z początków XVIII wieku z Bielin, gm. Nowe Miasto //WN. - 1980. - Z. 2. - S. 109 - 118.
SZUDA K. Skarb monet z XVII wieku z Wielenia nad Notecią //WN. - 1972. - Z. 3. - S. 175 - 178.
SZWAGRZYK J. A. Tysiąc lat monety na ziemiach polskich. Katalog wystawy własnych zbiorów numizmatycznych Biblioteki Zakladu Narodowego im. Ossolińskich PAN 1966. - Wrocław - Warszawa - Kraków, 1966.
ŠABŪNAS L. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Iždo Tribūnolas (1613 - 1764). - Kaunas, 1936.
ŠALŪGA R. Retas radinys //Švyturys. - Vilnius, 1955. - Nr. 21.
ŠNORE R. Zur Typologie der frühen Silberbarren in Lettland //Pirma Baltijas vēsturnieku konference Rīgā, 1937. - Rīga, 1938. - P. 182 - 193.
TARASENKA P. Vyties kryžiaus istorijos bruožai //Karys. - Kaunas, 1927. - Nr. 46(442). - P. 421 - 425.
TARASENKA P. Priešistorinė Lietuva. - Kaunas, 1927. - P. 108.
TARASENKA P. Lietuvos archeologijos medžiaga. - Kaunas, 1928.
TAUTAVIČIUS A. Taurapilio pilkapių (Utenos raj.) kasinėjimai 1970 ir 1971 metais //Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1970 ir 1971 metais. - Vilnius, 1972.
TEICHMAN A. Wiadomości o monetach Litwy XIV w. //ZN. - 1881 - 1882. - Nr. 1. - S. 6 - 11.
TEICHMANN A. Wiadomość o wykopalisku monet litewskich ze schyłku XIV w. koło Berdyczowa // ZN. - 1884.
TERLECKAS V. Kaip buvo nugalėtas muštinis //MG. - 1986. - Nr. 12. - P. 30 - 31.
TERLECKI W. System monetarny Stefana Batorego //WN. - 1961.
TYMIENIECKI S. Wiadomości o mennicy wilenskiej w XVI w. //WNA. - 1889. - T. 1 - Nr. 2. - S. 34 - 39.
TYMIENIECKI S. Tytus Lyvius Borattyni jako awjatyk //WNA. - 1909. - S. 178.
TYSZKIEWICZ E. Badania archeologiczne nad zabytkami przedmiotów sztuki, rzemiosl i t. d. w dawnej Litwie i Rusi Litewskiej. - Wilno, 1849.
TYSZKIEWICZ E. Rzut oka na źrzódla archeologii krajowej. - Wilno, 1842.
TYSZKIEWICZ J. Tyszkiewiciana. Militaria - bibliografia - numizmatyka - riciny. - Poznań, 1903. - T. 1.
TOMONIS M. Metalinis metraštis //KT. - 1965 11 13.
TRILLER E. Falsifikaty majnertowskie w świetle korespondencji Karola Beyera //BN. - 1981. - Nr. 10(168). - S. 181 - 186.
URBANAVIČIUS V. XIV - XVII amžių monetos Lietuvos kapinynuose //LMD'A. - 1967. - Nr. 2(24). - P. 61 - 74.
UZIĘBŁO L. Doniosłe odkrycie numizmatyczne //Słowo. - Wilno. 1930 08 10. - Nr. 182.
VALATKA V. Gaudikaičių lobis //Kraštotyra. - Vilnius, 1964. - P. 185 - 186.
VERDUSSEN H. Caerte oft liiste Indoudende den prijs van elck Marck. - Antwerpen, 1627.
VERDUSSEN J. Ordonantie ende Placcaet des Conincx inhoudende't verbodt vande goudet - guldens van Duytschlandt. - Antwerpen, 1627.
Verkaufs - Catalog von Münzen und Medaillen in Gold und Silber / S. Egger & Comp. - Wien, 1887. - B. 1.
Verkaufs - Catalog von Münzen und Medaillen in Gold und Silber/ Brüder Egger. - Wien, 1888. - B. 2.
Verkaufs - Katalog von Münzen und Medaillen der Griechen und Römer, des Mittelalters und der Neuzeit / Brüder Egger. - Wien, 1906. - Nr. 13.
Versteigerungs - Katalog von Münzen und Medaillen verschiedener Länder /Adolf Hess Nachfolger. - Frankfurt am Main, 1921.
VOLTERIS E. Kauno minckabinetas (Lietuvos pinigai) //Iliustruotoji Lietuva. - Kaunas, 1927. - Nr. 3(56). - P. 17 - 19.
VOLTERIS E. Die Silbersachen des Stadtmuseums in Kaunas //Congressus secundus Archeologorum Balticorum Rigae 1930. - Rigae, 1931.
VOLTERIS E. Kauno Šančių lobis //NR. - 1933. - Nr. 122.
WASILEWSKI T. Kryszpin - Kirszensztein Hieronim //PSB. - 1970. - T. XV/4. - S. 498.

WAWRZYŃCZYK A. Studia z dziejów handlu Polski z Wielkim Księstwem Litewskim i Rosją w XVI wieku. - Warszawa, 1956.
WDOWISZEWSKI Z. Franciczek hr. Potocki (1788 - 1853) i jego sbiór monet i medali w Warszawie//WN. - 1961. - Z. 2 - 3. - S. 139 - 149.
WDOWISZEWSKI Z. Nowe nabytki gabinetów numizmatycznych muzeów narodowych. Museum Narodowe w Warszawie (1961 - 1966) //WN. - 1968. - Z. 3 - 4. - S. 229 - 230.
WEYL A. Verzeichniss von Danziger, Elbinger, Litthuanischen, Polnischen Münzen u. Medaillen aus d. Gräfl. Starczynsa'schen Sammlung. - Berlin, 1883.
WEYL A. Catalog von Münzen, Medaillen und Jetons mit beigefügten Verkaufs - Preisen //Numismatische Correspondenz. - 1884. - Nr. 34 - 42.
WEIZL L. Verzeichniss der Münz - und Medaillen - Sammlung des keiserl. königl. Hofrathes und Mitgliedes mehrerer gelehrten Gesellschaften. - Wien, 1845. - B. 2. - Abb. 2
WESENER F. J. Verzeichniss verkäuflicher Münzen und Medaillen. - München, 1884.
WITTYG W. Wykopalisko z pod Czerwonego Dworu //Atenaeum. - Warszawa, 1888.
WITTYG W. Kilka slów o "Wiadomości o wykopalisku monet litewskich" (polemika z A. Teichmanem) //ZN. - 1884. - T. 1. - S. 60 - 63.
WITTYG W. Przyczynek do historyi mennic za Jana Kazimierza //WNA. - 1890. - T. 1. - Nr. 1(3). - S. 16.
WITTYG W. Wykopalisko monet litewskich we wsi Turajsku //Rocznik Towarzystwa Naukowego w Poznane. - 1900. - Nr. 25. - S. 517 - 526.
WYSZOMIRSKI M. Skarb monet z XVII w. z miejscowości Kirdy, pow. Sarny //WN. - 1970. - Z. 4. - S. 237 - 243.
WOJTULEWICZ H. Skarb monet z XV i XVI w. z Parczewa //WN. - 1963. - Z. 3. - S. 113-125.
WOJTULEWICZ H. Tysiąc lat monety polskiej. Katalog wystawy Muzeum w Lublinie - Zamek 1966. - Lublin, 1966.
WOLFF J. Senatorowie i dignitarze Wielkego Księstwa Litewskiego 1386 - 1795. - Kraków, 1885.
ZANKL O. Verzeichniss einer Sammlung ausgewählter polnischer Münzen und Medaillen insbesondere von Danzig, Selbing und Thorn. - München, 1896.
ZELLT J. Katalog einer grossen und sehr gewählten Sammlung polnischer Münzen und Medaillen. - Warschau, 1867.
ZELLT J., BEYER K. Nowy skorowidz monet polskich. - Warszawa, 1882.
ZIELIŃSKI J. Hanucz Trylner, mincmistrz mennicy wileńskiej, złotnik i pieczętarz J. K. M. Zygmuta III//WNA. - 1899. - S. 18 - 21.
ŻABINSKI Z. Systemy pieniężne na ziemiach polskich. - Wrocław - Warszawa - Kraków - Łodz - Grańsk, 1981.
ŻEBRAWSKI T. Tytus Liwiusz Burattini //Notatka bibliograficzno - archeologizny. - 1881. - T. 1. - S. 402 - 403.
ŽILĖNAS V. Povilo Karazijos numizmatikos kolekcija //LM. - 1977. - Nr. 46.
ŻYTIŃSKI L. Dwudenar litewski Zygmunta III z r. 1606, nieznanego stempla //WNA. - 1893. - S. 53 - 54.

БЕКЦІНЕЕУ Ш. Літоуская грыуневая гірка // Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. - Минск, 1985. - No 1. - С.40

БЕЛЯШНЕВСКИЙ Н. Монетные клады Киевской губернии. - Киев, 1889.

БЕРГ Д.Я. Клад монет XVII в из с. Жаботина Черкасской области// НС - 1971. - No 4. - С. 92-95.

БЕРГ Д.Я. Некоторые клады монет XVI-XVII вв., найденные на территории УССР // НС - 1974. - No 5. - С. 104-109.

ВАНКИНА Л.В., УРТАН В.А. Латвия в древности. - Рига, 1967.

ВОЛКАЙТЕ-КУЛИКАУСКЕНЕ Р. О весах и весовой системе в Литве в эпоху раннего феодализма // От эпохи бронзы до раннего феодализма. - Таллин, 1966. - С. 216-223.

ГОЛЬДШТЕЙН С.М. Польско-литовские древности. - Санкт-Петербург, 1913.

ГОРИШНЫЙ П.А., ЯГОДЗИНСКИЙ М.И. Клад монет начала XVII в из с. Аркадиевцы Хмельницкой области // НС - 1974. - No 5. - С. 99-102.

ГОРОХОВ Т. Монетные клады Курской губернии // Известия Курского губернского общества краеведения. - 1927. - No 4. - С. 35, 40-42.

ДАНИЛЕВИЧ В.Е. Монетные клады Киевской губернии до первой четверти XV столетия // Труды IX археологического съезда. - Москва, 1895. - Т.1.

ДАУНЕНЕ З. Название денег и денежных единиц в белорусской деловой письменности XV - нач. XVII вв. // Kalbotyra. - Вильнюс, 1967. - No 15. - С. 57-75.

ДОВНАР-ЗАПОЛЬСКИЙ М. Государственное хозяйство Великого княжества Литовского при Ягеллонах. - Киев, 1901.

ИЛЬИН А.А. Классификация русских удельных монет. - Ленинград, 1940. - Вып. 1.

КАПЛУН В.Я. Два клада монет XVI - XVII вв. из Житомирской области // НС - 1974. - No 5. - С. 102-104.

КАПЛУН В.Я. Два клада монет XVI - XVII вв. из Житомирской области // НЭ - 1974. - No 11. - С. 154-157.

КЕНЕ Б.В. О литовских гербах // Записки Санкт-Петербургского Археологического общества. - 1849. - Т. 1.

КИРКОР А.К. Монетное дело в Литве // Древности. - Труды Московского Археологического Общества. - Москва, 1896. - С. 87-119.

КОТЛЯР Н.Ф. Проблемы и основные итоги исследований монет Червоной Руси // НС - 1965. - No 2. - С. 91-112.

ЛИХАЧЕВ Н.П. Материалы для истории русской и возантийской сфрагистики // ТМП. - 1928.

ЛУХТАН А. Кернавский клад // СА. - 1988. - No 2. - С. 251-256.

МАЛИНОВСКИЙ И. Сборник материалов, относящихся к истории Панов - Рады Великого Княжества Литовского. - Томск, 1900. - No 40.

МИНАСЯН Т.Н. Клад польских и литовских монет середины XVI в. из собрания Гос. Эрмитажа // ТГЭ. - 1971. - No 12. - С. 126-129.

МИНАСЯН Т.Н. Польские монеты из кладов на территории СССР и Польши в собрании Эрмитажа // Прошлое нашей нумизматики. - Ленинград, 1977. - С. 198-205.

МИНАСЯН Т.Н. Два клада европейских монет XVII века из собрания Эрмитажа // ТГЭ. - 1981. - Т. 21. - С. 152-155.

МОНГАЙТ А.Л. Рязанская земля. - Москва, 1961.

НАКАЙТЕ Л. Серебро в археологических материалах Литвы I - XIII вв. Автореферат канд. дисс. - Вильнюс, 1967.

Нумизматика в Эрмитаже. Обзор коллекций // НЭ. - 1971. - Т. 9. - С. 159-190.

ОМЕЛЬЯНЧИК Р.М., СТРИЖАКОВА Н.А. Клад монет XV - XVII вв. из с. Большие Ерчики // НЭ. - 1989. - Т. 15. - С. 168-171.

ПЕТРОВ В.И. Что такое деньги? Описание монет: греческих, римских, еврейских, босфорских и Т.Херсонеса. Польские монеты (992-1842) с 1250 рисунками и ценами монет. - Москва, 1889.

ПОКРОВСКИЙ Ф.В. Археологическая карта Ковенской губернии. - Вильна, 1889.

ПОКРОВСКИЙ Ф.В. Виленский музей Древностей. - Вильно, 1892.

ПОТИН В.М. Причины прекращения притока западно-европейских монет на Русь в XVII в. // Международные связи России до XVII в. - Москва, 1961. - С. 84.

РОМАНОВ Б.А. Деньги и денежное обращение // История культуры древней Руси. - Москва, 1951. - Т.1. - С. 381-386.

РЯБЦЕВИЧ В.Н. Монетные клады второй четверти XVIII - первой половины XIX в. на территории Чернигово-Северской земли и восточной Белоруссии // НС - 1974. - No 2. - С. 114-126.

СОБОЛЕВА Н.А. Клады пражских грошей как источник по экономической истории Великого Княжества Литовского в XIV - XV вв. // Тезисы докладов и сообщений конференции по источниковедческим проблемам истории народов Прибалтики. - Рига, 1968. - С. 54-56.

СОБОЛЕВА Н.А. О чеканке монет Ольгердовичами в русских землях. // НЭ - 1970. - Вып. 8. - С. 81-87.

СОБОЛЕВА Н.А., МЕЛЬНИКОВА А.С. Клад западноевропейских и русских монет XVII в. из Форостовичей // НС - 1975. - No 5. - С. 109-113.

СОТНИКОВА М.П. Из истории обращения русских серебряных платежных слитков в XIV - XV вв. // СА - 1957.

СОТНИКОВА М.П. Рязанский клад литовских серебряных слитков Эрмитажа // Сообщения Государственного Эрмитажа. - Ленинград, 1957. - Т.12.

СОТНИКОВА М.п., Спасский И.Г. Русские клады слитков и монет в Эрмитаже // Русская нумизматика XI - XX веков. - 1979.

СПИЦЫН А. Литовские древности // Tauta ir Žodis. - 1925. - Т.3.

Статут Вялікага Княства Літоускага 1588. Тексты. Даведнік. Каментарыі. - Мінск, 1989. - С. 37.

ТАТУР А. Очерки археологических памятников Минской губернии. - Минск, 1892.

ТИХОМИРОВА М. Литовское золото. - Вильнюс, 1973.

ТОЛСТОЙ И.И. Древнейшие русские монеты Великого Княжества Киевского. - Санкт-Петербург, 1882.

УЛАНИЦКИЙ В.А. Несколько слов о талерах литовских Сигизмунда Августа // Труды московского нумизматического общества. - 1893. - Т.3.

УЛАНИЦКИЙ В. Материалы для истории взаимных отношений России, Польши, Молдавии и Турции XV - XVI в. - 1887.

ФЕДОРОВ Г.Б. Классификация литовских слитков и монет // КСИИМК. - 1949. - No 29.

ХОРОШКЕВИЧ А.Л. Торговля Великого Новгорода с Прибалтикой и Западной Европой в XIV - XV веках. - Москва, 1963.

ЦЕПЛИТЕ Р.К. Монеты, обнаруженные при раскопках на Асотском городище // Материалы и исследования по археологии Латвийской ССР. - Рига, 1961. - Т.2.

ШОДУАР С. Обозрение русских денег и иностранных монет, употреблявшихся в России. - Санкт-Петербург, 1837. - Ч.1.

ЯНИН В.Л. Денежно-весовые системы русского средневековья. - Москва, 1956.

ЯНУШОНИС С.-А.П. Медная инфляция 1660-1663 гг. в Великом Княжестве Литовском и политико-экономические ее причины:· Автореферат дисс. на соиск. ученой ст. канд. ист. наук: 07.00.02. - Вильнюс, 1980.

NUMISMATICS OF LITHUANIAN GRAND DUCHY

S. Sajauskas, D. Kaubrys

SUMMARY

The present study is the most comprehensive to date about the coinage minted by the Grand Duchy of Lithuania from the 12th century to 1707 yr. This work analyzes the historical, political, and economic circumstances surrounding the origins of Lithuanian coinage, the evoliution of the Lithuanian monetary systems, and the activities of the Lithuanian mints.

The earliest Lithuanian coins were wrought silver bars, known in Lithuanian as kapos (singular - kapa). They were gradually replaced between the 12th and early 14th centuries by cast silver ingot kapos with semi - circular sections. This type was supplanted in turn by triangular-section kapos between the mid-14th and early 15th centuries. The general metrology of the kapos suggests Scandinavian prototypes. But the weight and appearance of the Lithuanian semi-circular ingot kapos sets them apart from the analogous coinage of neighboring countries, for instance, the grivnas of Kiev and Novgorod. Each Lithuanian kapa of the semi-circular section type weighed 107 grams on average and was deeply scored with incisions which ascertained the silver's purity. Kapos have been found in many sites scattered throughout the lands of the Balts. The largest hoard yet discovered was found near Vilnius in 1930 yr. and totalled more then 60 kilograms of silver.

The weight of each triangular-section kapa varied between 170 and 186 grams. These kapos are rarely found in the hoards because from about 1360 yr. they began to be melted down and transformed into the denarus of Algirdas, Grand Duke of Lithuania (1345 - 1377 yr.). The "Pillars of Gediminas" emblem appeared somewhat later on the coinage of Kęstutis, Duke of Trakai (1345 - 1382 yr.). This symbol has maintained its heraldic significance in Lithuania to the present day. The silver minting initiated by these Grand Dukes was continued by their sons Jogaila (1377 - 1381, 1382 - 1392 yr.) and Vytautas the Great (1392 - 1430 yr.). The coinage of Vytautas is noteworthy for its diversity and abundance.

The civil wars beginning with the death of Vytautas the Great in 1430 yr. disrupted Lithuania's commercial development. Since minting became intermittent, the coinage of issued by the Grand Dukes Švitrigaila (1430 - 1432 yr.) and Kazimieras Jogailaitis (1440 - 1447 yr.) is relatively scarce.

The present work also discusses and evaluates earlier research devoted to the coinage of the Grand Duchy of Lithuania (henceforth GDL). Because previous investigations were based on diverse hypotheses, they reached incompatible conclusions. This study offers new and more coherent interpretations of GDL's earliest coinage. It demonstrates that the earliest Lithuanian coins clearly differed from the coinage of the neighboring Teutonic Knights, as well as the coins of Poland and Czechia. For a considerable period of time the Lithuanian coins were as respected as the widespread groschen of Prague and became prototypes for the coinage issued by Muscovite duchies emerging from the Mongol yoke. There is no doubt that contacts with Western Europe affected the coinage of GDL, especially after its conversion to Christianity in 1387 yr. In that year, for instance, Lithuanian coins stopped bearing legends in Office Slavonic language, the language of the Lithuanian chancellery, and began using dies with Latin legends and Gothic characters.

In addition to the coinage GDL proper, this study also discusses the local issues minted by Vladimir Algirdaitis in Kiev, the coins issued by Vytautas the Great in Smolensk, and the coins of the Golden Horde countermarked with the Lithuanian "Pillars of Gediminas".

The bulk of this study is devoted to the catalogue of coins issued by the Grand Duchy of Lithuania. The material is organized chronologically, with the reigns of the Grand Dukes providing the basis for the periodization. The historical, political, and economical conditions of each numismatic period are briefly characterized. Then, the activities of the mints, their administration, the minting chronologies, the heraldry and other GDL mint marks are discussed. Problematic areas are addressed as they arise.

The numismatic history of GDL reflected the Grand Duchy's affirmation of a political identity apart from Poland. Although the same person ruled both countries, the coins of Lithuania differed from Polish

coins through their design, heraldry, and numismatic standard. The Lithuanian coins contained 20% more silver than their Polish counterparts. As a result, they were more highly esteemed abroad and helped maintained the Grand Duchy's identity and prestige. Despite all Polish efforts to unify the coinage and economies of Lithuania and Poland (which would have undermined the Grand Duchy's sovereignty), Lithuania maintained its monetary system for some time even after the Union of Lublin Treaty of 1569.

The monetary reform initiated by Kazimieras Jogailaitis toward the end of the 15th century was continued by Aleksandras (1492 - 1506 yr.) and successfully concluded by Žygimantas the Elder (1506 - 1544 yr.). In 1535 yr. he minted the first Lithuanian grašius (grossus in Latin, Groschen in German). In terms of numismatics, the reign of Žygimantas August (1544 - 1572 yr.) was especially noteworthy. His ducats and portugalers were the first gold coins minted by the Grand Duchy of Lithuania. In 1565 - 1566 yr. he issued Lithuania's only satirical coin. The legend on this trigrašis mocked those nobles seeking to form a political union with Poland. But given the ensuing hostile reactions among sections of the Polonizing gentry, the minting was quickly terminated and the coin is now rare. The silver Neapolitan coins issued by the kings of Spain, Charles V (1519 - 1556 yr.) and Philip II (1556 - 1598 yr.), were counterstamped by Žygimantas August in 1564 yr. and are unique among GDL's coin types. Considered equivalent to their GDL counterparts, they circulated widely in the markets of the time. The first efforts to unify the exchange rates between Polish and Lithuanian coins by debasing Lithuanian coinage also occurred during this period.

Steponas Batoras (1586 - 1596 yr.) initiated monetary reforms which increased the silver content of the coins struck during the reign. His coinage is noteworthy for the variety of the "trigrašis" issues, a widespread and popular coin type.

The reigns of the Vasas - Žygimantas (1596 - 1632 yr.), Vladislovas (1632 - 1648 yr.), and Jonas Kazimieras (1648 - 1668 yr.) - proved to be devastating for the state and inflationary for the economy. Žygimantas Vasa drew GDL into pointless and ruinous wars for the Swedish crown. He put vast numbers of coins into circulation because their minting proved to be very profitable. To cover the cost of the interminable wars, he continuously debased the currency. This led to the massive emissions of virtually worthless billon shillings in a great variety of types and variants.

On the other hand, Žygimantas Vasa also minted limited amounts of 1, 3, 5, and 10 gold ducats. The exceptional purity of these coins (980 grains about) doubtlessly salved the monarch's vanity and ambitions. Their minting, however, did little to resolve the deep economic problems of the state.

The economic decline continued under Jonas Kazimieras and turned for the worse in 1660 yr. when copper shillings were issued as obligatory pay for his mercenary army. Besides the primary GDL mint in Vilnius, these coins were also minted in Ujazdov, Kaunas, Lithuanian Brest, Oliva, and Marienburg. The final blow came in 1666 when all mints of GDL were closed. Subsequent attempts by John III Sobieski and Frydrich August I to reopen the mints and issue GDL coinage were unsuccessful. During the Northern War devalued GDL coins were minted in Grodno under the Swedish occupation (1706 - 1707 yr.). Unfortunately, this desperate move by Frydrich August I sought political advantage rather than economic benefits. These coins were the last to be issued by the Grand Duchy of Lithuania. Numismatic developments resumed two centuries later when the Republic of Lithuania (1918 - 1940 yr.) started minting centas and litas coinage in 1925.

The present catalogue of GDL's coinage relies on the classification system devised by J. Tyszkiewicz in Skorowidz monet litewskich (Warszawa, 1875). The descriptions adhere to the conventions established by C. E. Hutten - Czapski in Catalogue de la collections des medailles et monnaies polonaises (St. Petersbourg, Cracovie; 1871 - 1916). Thus, the coins are arranged by reigns, denominations, types, dates, and legend variants. The different coin types are illustrated, their characteristics and mint marks are described, the legend variants are differentiated, and the known metrological data is also provided. Each coin's relative scarsity is indicated as well as known locations in collections and descriptions in the numismatic literature. Altogether some 2. 622 coins and their variants are described while 357 illustrations complement the text.

M. Gumowski's research, primarily his Mennica Wileńska w XVI i XVII wieku (Warszawa, 1921), proved indispensable for the metrological data and for the analysis of the Vilnius mint's activities. Most of the factual information was based on the specimens examined in the exceptional collections of GDL coinage in the M. K. Čiurlionis Art Museum in Kaunas, the Museum of Lithuanian History and Ethnography in Vilnius, and the National Museum in Cracow with its outstanding C. E. Hutten - Czapski collection.

НУМИЗМАТИКА ВЕЛИКОГО КНЯЖЕСТВА ЛИТОВСКОГО
С.САЯУСКАС, Д.КАУБРИС
Резюме

Настоящая книга является исчерпывающим трудом, касающимся нумизматики Великого Княжества Литовского (ВКЛ) в период с XII в. по 1707 г. В ней проведен анализ исторических, политических и экономических условий возникновения специфических литовских денег, эволюции монетных систем, действия монетных дворов.

Первыми литовскими деньгами являются копы - серебряные слитки в виде брусков полукруглого сечения (XII в. - нач. XIV в.), и трехгранных брусков (сер. XIV в. - нач. XV в.). Метрология литовских денежных слитков свидетельствует о скандинавском влиянии на их происхождение. Денежные слитки полукруглого поперечного сечения отличаются от аналогичных слитков других соседних княжеств (Новгород, Киев) как внешностью, для которой характерны глубокие зарубины, сделанные разными инструментами с целью контроля качества серебра, так и массой (средн. 107 гр.). Топография находок этих слитков полностью доказывает их балтское происхождение. Самый большой клад (около 60 кг.) найден в 1930 г. в окрестности г. Вильнюс - многовековой столицы ВКЛ.

Более поздними являются слитки в виде трехгранных брусков, масса которых находится в пределах 170 - 186 гр., известных всего из нескольки находок в кладах. Их редкость вызвана тем, что они служили в качестве сырья для производства первых литовских монет - денариев, появившихся около 1360 г., во время правления великого князя литовского Альгирдаса (Ольгерд) (1345-1377 г.). Несколько позднее отчеканены монеты Тракайского князя Кястутиса (1345-1382 г., вел.кн. 1381-1382 г.), обозначенные Колумнами Гедиминаса - геральдическим знаком, ставшим впоследствии символом литовского народа и непотерявшим своего значения по сей день.

Традицию чеканки серебряных монет продолжили сыновья этих двух знаменитых правителей - Йогайла (1377-1381, 1382-1386 г.) и Витаутас Великий (1392-1430 г.). Нумизматика Витаутаса Великого особенно многообразна.

Междоусобица, начавшаяся после смерти Витаутаса Великого (1430г.), приостановила развитие экономики (торговли) ВКЛ, что отразилось и на чеканке монет, поэтому монеты великих князей литовских Швитригайлы (1430-1432 г.) и Казимира (1440-1447 г.) относительно редки.

В книге проведен научный анализ гипотез, порой очень противоречивых, относительно чеканки ранних литовских монет, дана их оценка. Показано, что ранние литовские монеты являются оригинальными, непохожими на монеты соседних западных государств - Польши, Чехии, Тевтонского ордена, чеканивших к тому времени собственные монеты. В ВКЛ литовские денарии долгое время конкурировали с пражскими грошами, популярными в Западной Европе, и выступили в качестве образца для монет соседних с ВКЛ русских княжеств, постепенно освобождавшихся из под ига монголо-татарских орд, и не имевших до этого собственной монеты.

Большое влияние на монеты ВКЛ оказывали связи с Западной Европой, особенно укрепившиеся после крещения Литвы (1387г.). С этого момента легенды на литовских монетах выбиваются не на канцелярском славянском языке ВКЛ (кирилицей), а по латыни (готическим, с нач. XVI в. - ренесансовым шрифтом).

Наряду с государственными монетами ВКЛ описаны также и монеты удельных княжеств: Киева (Владимир Ольгердович), Смоленска (Витаутас Великий), а также татарские золотоордынские монеты с надчеканкой Колумн Гедиминаса.

Главной частью книги является описание монет ВКЛ - каталог, составленный по хронологическому принципу и разбитый на периоды правления великих князей литовских. В начале каждого периода приведена его нумизматическая характеристика, в которой рассмотрены специфика монет данного периода, политические и экономические условия функционирования монетных дворов, указаны администраторы, хронология выпусков монет, геральдические и др. знаки, выбитые на монетах ВКЛ. Здесь обсуждаются также и проблемные вопросы нумизматики ВКЛ.

Литовские монеты отражают упорное сопротивление ВКЛ угрозе со стороны Польши его независимости. Несмотря на то, что оба государства с середины XV в. были объединены общим правителем, монеты ВКЛ резко отличаятся от польских, и не только литовской внешностью, но, главное, стоимостью - они были на 20% дороже соответствующих польских монет, вследствие чего имели больший спрос за границей, поднимали престиж ВКЛ. Вопреки всем усилиям Польши, имевшим целью уравнять в весе и пробе денежные средства обоих государств, даже после Люблинской унии 1569 г. на протяжении целого столетия существовала отдельная монетная система ВКЛ.

В конце XV в. Казимир начал монетную реформу, которую продолжил великий князь литовский Александр (1492-1506 г.) и успешно завершил его брат Сигизмунд Старый (1506-1544 г.), отчеканивший в 1535 г. первый литовский грош.

Особенно интересен в нумизматике ВКЛ период правления великого князя литовского Сигизмунда Августа (1544-1672 г.). Он первым начал чеканить золотые монеты ВКЛ - 1 и 10 флоренов. В 1565-1566 г. чеканилась единственная в своем роде литовская сатирическая монета - трехгрошовик, легенда которого высмеивала стремление властьимущих ВКЛ к политическому союзу с Польшей. Такая критика "снизу", видимо, сильно не понравилась полонизирующимся литовским вельможам, вследствие чего чеканка сатирических монет была в спешном порядке прекращена.

Уникальным явлением в нумизматике ВКЛ является контрамаркирование монограммой Сигизмунда Августа неаполитанских монет испанских королей Карла V и Филиппа II, имевших хождение наряду с монетами ВКЛ. К периоду правления Сигизмунда Августа принадлежит и первая попытка уравнять в реальной стоимости денежные единицы ВКЛ и Польши, вследствие чего были выпущены монеты пониженной пробы (по польской стопе). Он же в 1564 г. отчеканил первые литовские талеры (полкопы).

В итоге монетной реформы Стефана Батория (1586-1596 г.) была повышена проба серебряных монет. Нумизматике этого периода характерно обилие штемпелей трехгрошовиков, ставших одной из популярнейших монет.

Роковым для монетной системы ВКЛ, равно как и для всего литовско-польского государства, стало правление представителей династии Вазов - Сигизмунда (1596-1632 г.), Владислава (1632-1648 г.) и Яна Казимира (1648-1668 г.), приведшее к разрухе страны и денежной инфляции. Сигизмунд Ваза, втянувший страну в бессмысленные и разрушительные войны за шведскую корону, чеканил особенно много монет, извлекая из этого огромные доходы. Однако для покрытия расходов нескончаемых войн этого было мало, в связи с чем был предпринят выпуск крайне низкопробных монет - биллоновых шилингов. Необычайно большое количество типов монет и вариантов штемпелей свидетельствует об огромных масштабах эмиссий, особенно в период 1623-1627 г.

В свою очередь, Сигизмунд Ваза отчеканил аномально много типов, правда, в небольшом количестве, золотых монет достоинством в 1, 3, 5 и 10 дукатов, однако выпуск этих высокопробных монет имел целью не столько решение насущных экономических проблем государства, сколько удовлетворение тщеславных амбиций владыки.

Еще дальше по пути экономического упадка зашел Ян Казимир, начавший в 1660 г. выпуск медных шиллингов - инфляционных денег, распространяемых принудительным курсом. Для уплаты наемному войску огромной задолженности необходимо было отчеканить миллиардное количество шиллингов. Для осуществления поставленной задачи кроме основного Вильнюсского монетного двора были привлечены действующие или новые монетные дворы в Уяздове, Оливе, Каунасе, Брест-Литовске и Мариенбурге. Медные шиллинги стали последним, к сожаленью, печальным нумизматическим аккордом Яна Казимира - в 1666 г. были закрыты все монетные дворы, выпускавшие монеты ВКЛ.

Последующие отдельные попытки чеканить литовские монеты, предпринятые Яном Собесским и Фридрихом Августом I, были безуспешными. В 1706-1707 г. на Гродненском монетном дворе в условиях шведской оккупации выпускались низкопробные шостаки ВКЛ, однако этот десператный шаг Фридриха Августа I имел скорее политическое, нежели экономическое значение. На этом история литовской нумизматики прервалась на долгие столетия, вплоть до 1925 г., когда были отчеканены первые монеты независимой Литовской Республики (1918-1940 г.) - литы и центы.

Каталог монет ВКЛ составлен согласно классификации, предложенной Ю.Тишкявичюсом в книге "Указатель литовских монет" (1875 г.), описания монет выполнены по системе, принятой К.Э.Гуттен-Чапским в описании его коллекции медалей и монет (1871-1916 г.). Монеты подразделены на периоды, соответствующие периодам правления великих князей литовских, по номиналам, типам, годам чеканки, вариантам легенд. Представлены иллюстрации и описания типов монет, легенды и их разновидности, знаки монетных дворов, метрологические данные. Указаны также редкость монет и источники информации (литература, музей, частная коллекция). Всего в каталоге описаны 2622 монеты, представлено 357 иллюстраций, 490 библиографий.

Много ценной информации по метрологии монет ВКЛ и действию Вильнюсского монетного двора авторы нашли в книге М.Гумовского "Вильнюсский монетный двор" (1914 г.). При описании наиболее редких монет неоценимую услугу оказал Каунасский государственный художественный музей им. М.К.Чюрлиониса, хранящий полнейшую в Литовской Республике коллекцию монет ВКЛ, а также Историко-этнографический музей Литвы в г.Вильнюс. Фотографии целого ряда редчайших золотых, пробных монет сделаны авторами в Национальном музее г.Кракова (Польша) при любезном содействии Национального музея г.Варшавы.

LIETUVOS NUMIZMATIKA

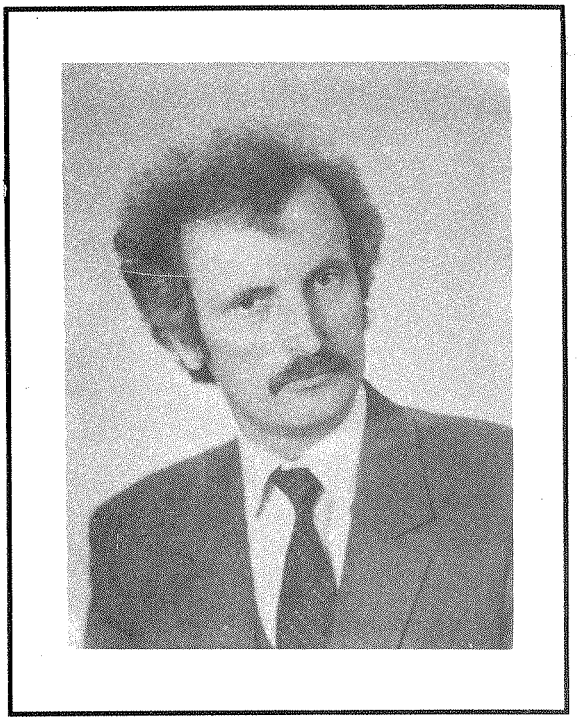

STASYS SAJAUSKAS gimė Marijampolės rajono Jungėnų kaime sunkiu pokario metu (1946 02 25). Mokslus pradėjo 1952 m. Biriulkos (Irkutsko sr.) vidurinėje mokykloje, tęsė Marijampolės IV - je vidurinėje (dabar Petro Armino) mokykloje, kurią baigė 1963 m. 1968 m. Kauno politechnikos institute gavo radioinžinieriaus diplomą. 1970 - 1974 m. neakivaizdžiai mokėsi aspirantūroje, 1979 - 1980 m. tobulinosi Halės universitete. Technikos mokslų daktaras, išradėjas, 170 mokslinių darbų ultragarsinių ir optinių matavimų srityje autorius. Dirba Kauno technologijos universiteto Ultragarso institute.

Besimokydamas vidurinėje mokykloje, susidomėjo Lietuvos istorija, kraštotyra. Studijų metais susižavėjo numizmatika. Šiai mokslo sričiai skyrė beveik visą laisvalaikį. 1990 m. lietuviškas monetas tyrė Krokuvos nacionaliniame muziejuje. Paskelbęs straipsnių Lietuvos numizmatikos klausimais, skaitė pranešimą VI Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziume. Knyga "Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės numizmatika" - tai numizmatinių tyrimų apibendrinimas, 25 metų darbo mokslinė ataskaita.

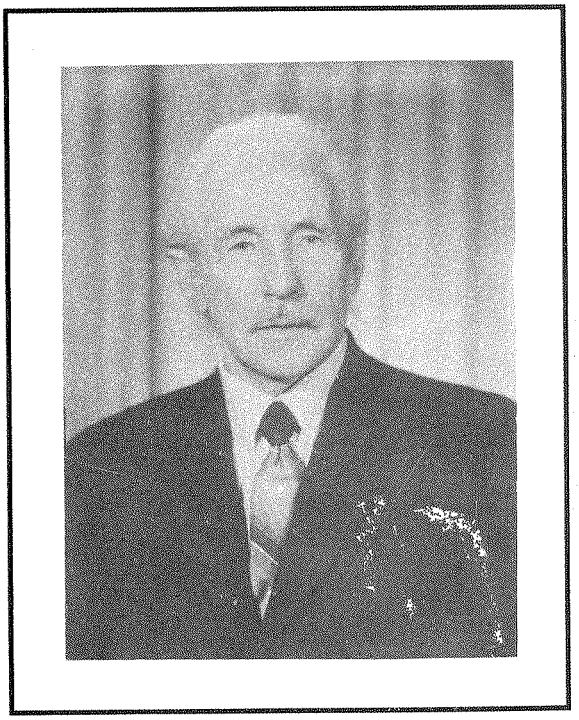

DOMININKAS KAUBRYS gimė 1915 m. Plungės valsčiaus Mišėnų kaime. Šiuo metu gyvena Kaune. Dar tarpukario nepriklausomos Lietuvos metais susidomėjo senosiomis monetomis. Jo numizmatinės žinios ir polinkiai įvairiapusiai, tačiau daugiausia laiko ir energijos skyrė senosioms Lietuvos monetoms. Daug metų jas sistemindamas, Domininkas Kaubrys ypač pasigedo detalesnio monetų aprašymo ir klasifikavimo, todėl jam kilo mintis sudaryti ir išleisti senųjų Lietuvos monetų sisteminį katalogą.